

Nuorten syrjäytyminen ja tukitoimet syrjäytymisen ehkäisemiseksi

Virpi Kokko ja Kaisa Annala

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Yhteisö- ja perusturvatyö
Sosionomi AMK

KEMI 2013

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, Sosiaaliala

Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijät:	Virpi Kokko ja Kaisa Annala
Opinnäytetyön nimi:	Nuorten syrjäytyminen ja tukitoimet syrjäytymisen ehkäisemiseksi
Sivuja (joista liitesivuja):	66 (5)
Päiväys:	25.11.2013
Opinnäytetyön ohjaajat:	Päivi Muranen, Seija Järvi
<p>Opinnäytetyön aiheena on nuorten syrjäytyminen ja tukitoimet syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tukitoimista keskityimme nuorisotakuuseen ja sen toteuttamiseen. Aihe on ajankohtainen ja paljon esillä mediassa, jonka vuoksi aihe oli mielenkiintoinen, mutta haastava. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää mitä syrjäytyminen määritelmänä tarkoittaa yleensä ja mitä se merkitsee eri viranomaisille. Halusimme myös tutkia nuorisotakuun toteuttamisen keinoja, tukitoimia ja niiden vaikuttavuutta syrjäytymistä ehkäisevässä työssä. Lisäksi halusimme kuulla eri viranomaisten kokemuksia nuorisotakuun toteuttamisesta, toteuttamisen haasteista ja kehittämisideoista.</p> <p>Olemme teoriaosassa selvittäneet mitä nuorten syrjäytyminen tarkoittaa ja mitkä ovat yleisimmät syyt syrjäytymiseen. Olemme myös selvittäneet syrjäytymisen vastaista työtä, sen toteuttajia ja toteutuksessa käytettäviä tukitoimia. Lähestyimme aihetta nuorisotakuun ja sen toteuttamisen näkökulmasta. Perehdyimme nuorisotakuuseen ja sen toteuttamiseen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Nuorisotakuun teorian pohjalta valitsimme takuuta toteuttavat keskeisimmät toimijat joille teimme kyselyn koskien nuorisotakuuseen liittyviä tukitoimia ja niiden toteuttamisen haasteita.</p> <p>Teoriaan käytimme ajankohtaista kirjallisuutta, nuorisotakuuta koskevia lakeja ja säädöksiä sekä eri toimijoiden omia kotisivuja. Saadaksemme ajankohtaista ja paikkakuntakohtaista tietoa nuorisotakuusta, sen toteuttamisesta, haasteista ja kehittämisestä, lähetimme kyselyn liittyen nuorten syrjäytymiseen neljälle eri organisaatiolle; KELA, TE-toimisto, etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta, Oulun ja Sodankylän alueille.</p> <p>Tutkimus osoitti, että syrjäytynyt määritelmänä on laaja ja vaikeasti määriteltävissä. Nuorisotakuuta voidaan toteuttaa useilla eri tukitoimilla, mutta tukitoimien toteuttamisessa on vielä kehitettävää. Suurimmat haasteet nuorisotakuun toteuttamiseen liittyvät eri viranomaisten yhteistyöhön ja palveluiden saatavuuteen. Keskeisimmät eroavuudet alueittain liittyvät terveyspalveluiden ja tukitoimien toimivuuteen ja saatavuuteen sekä käytössä oleviin resursseihin.</p>	
Asiasanat: Syrjäytyminen, tukimuodot, nuoret, nuorisolaki, nuorisopolitiikka.	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Social Services

Degree programme:	Bachelor of Social Services
Author(s):	Virpi Kokko ja Kaisa Annala
Thesis title:	Marginalization of youth and support to prevent social exclusion
Pages (of which appendixes):	66 (5)
Date:	25.11.2013
Thesis instructor(s):	Päivi Muranen, Seija Järvi
<p>Subject of this thesis is the marginalization of youth and support to prevent social exclusion. The focus of the supporting activities are on Nuorisotakuu (Youth Guarantee) and its realisation. The topic is very current and much at media, which is why it is interesting, but challenging. Aim of this thesis is to find out the definition of exclusion and what it means to different authorities. We also wanted to study the ways of implementation of the Youth Guarantee, subsidies, and their effectiveness in the prevention of social exclusion. We also wanted to find out about the experiences of different authorities on the implementation of the guarantee, the challenges of implementation and development of ideas.</p> <p>We have clarified what the social exclusion of young people means in theory and what are the most common reasons for exclusion. We have also clarified what kind of work goes on in the fight against exclusion, who are the people doing it and implementation of interventions being used. We approached the issue from the Youth Guarantee and it's implementation point of view. We became familiar with Youth Guarantee and the different ways to prevent social exclusion of the young people. From the Youth Guarantee theory we chose four central officials who realises the guarantee and we made an inquiry for them to clarify what they think about the Youth Guarantee, the measures which are used to prevent social exclusion and the challenges they meet.</p> <p>The theory is collected from the current literature, the Youth Guarantee laws and regulations, as well as from the various resources in their own home pages. To receive current and location -specific information from the Youth Guarantee, its implementation, challenges, and development, we sent a questionnaire to four different organizations in Oulu and Sodankylä areas; KELA, TE-toimisto, etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta.</p> <p>The study showed that the definition of marginalization is broad and difficult to define. The implementation of Youth Guarantee can be accomplished with number of different interventions, but it still needs to be improve. The biggest challenges in Youth Guarantee are related to co-operation of the various authorities and access to services. The main differences between Oulu and Sodankylä were related to available resources of health care and support and other resources.</p>	
Key words: marginalization, forms of support, young, youth law, youth policy.	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO	6
2 SYRJÄYTYMINEN	8
2.1 Syrjäytymisestä yleensä	8
2.2 Syrjäytymisen yleisimmät syyt.....	10
2.3 Syrjäytyneet nuoret.....	13
3 YHTEISKUNTATAKUU ELI NUORISOTAKUU.....	15
3.1 Nuorisotakuun toteutus.....	15
3.2 Koulutuspolitiikka	16
3.3 Työ- ja työllisyyspolitiikka	17
3.4 Nuorisopolitiikka.....	18
4 KUNTIEN SYRJÄYTYMISEN VATAINEN TYÖ	20
4.1 Kuntien palvelut	20
4.2 Koulut.....	21
4.3 Etsivä nuorisotyö.....	23
4.4 Nuorten työpaja	25
5 ERI ORGANISAATIOIDEN SYRJÄYTYMISEN VASTAINEN TYÖ	28
5.1 Syrjäytymisen vastainen työ yleensä.....	28
5.2 Sosiaali- ja Terveysministeriö	29
5.3 Työ- ja elinkeinotoimiston tukitoimet (TE-toimisto).....	30
5.4 Kansaneläkelaitoksen tukitoimet (KELA)	32
5.5 Kolmassektori.....	33
6 TUKIEN TOIMIVUUS	35
6.1 Tukitoimien arviointia	35
6.2 Tilastotietoja määristä	36
6.3 Tukitoimien tuloksia.....	36
6.4 Poliittikkatoimien vaikuttavuus.....	38
6.5 Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta	38
6.6 Taloudelliset vaikutukset.....	39
7 KYSELYSTÄ SAATUJEN TULOSTEN ARVIOINTIA	41
7.1 Kyselyn toteutus	41

7.2	Määritelmä syrjäytyneestä nuoresta	42
7.3	Organisaation toimintasuunnitelma.....	43
7.4	Käytössä olevat tukitoimet	44
7.5	Ajatuksia nuorisotakuusta	45
7.6	Tukitoimien toteuttamisen haaste.....	46
7.7	Tuloksia tuottavat tukitoimet.....	47
7.8	Ideat tukitoimien kehittämiseksi	48
7.9	Tulosten arviointia.....	49
8	POHDINTAA	53
	LÄHTEET	58
	LIITTEET	62

1 JOHDANTO

Haimme opinnäytetyöhömmme yleistä tietoa syrjäytymisestä ja siitä mitä syrjäytyminen tarkoittaa ja mistä se johtuu. Tutkimme etenkin asioita, jotka koskevat nuorten syrjäytymistä. Lisäksi perehdyimme opinnäytetyössä nuorten syrjäytymistä ehkäiseviin tukitoimiin. Aihe on laaja, siksi tarkastelemme syrjäytymistä nuorisotakuuseen liittyvien määritelmien kautta. Keskitymme työssämme nuorisotakuun sisältöön ja sen toteuttamiseen. Halusimme kuitenkin sisällyttää työhön myös koulut ja vapaa-ajan toimijat, koska mielestämme myös he ovat suuressa roolissa nuorten hyvinvoinnista puhuttaessa. Nuorten syrjäytyminen aiheena kiinnosti meitä molempia, koska aihe on ollut viimeaikoina paljon esillä mediassa, mukana päättäjien puheissa sekä alan ammattilaisten keskusteluissa. Aiheen mielenkiintoa lisää syrjäytymiseen liittyvät ristiriitaiset ajatukset ja tunteet, joita halusimme tarkastella työssämme.

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia mitä määritelmä syrjäytynyt nuori kullekin viranomaistaholle merkitsee. Halusimme myös tutkia nuorisotakuun toteuttamisen keinoja, tukitoimia ja niiden vaikuttavuutta syrjäytymistä ehkäisevässä työssä. Lisäksi halusimme kuulla syrjäytymistä ehkäisevää työtä tekevien ammattilaisten kokemuksia nuorisotakuun toteuttamisesta, toteuttamisen haasteista ja kehittämisideoista. Keskityimme tutkimuksessa nuorisotakuuta toteuttaviin viranomaistahoihin ja lähetimme kyselyt TE-toimistolle, KELA:lle, etsivä nuorisotyölle ja nuorten työpaja toiminnasta vastaaville Oulussa ja Sodankylässä. Valitsimme kaksi täysin erilaista paikkakuntaa, koska halusimme selvittää onko nuorisotakuun toteuttamisessa eroavuuksia eri paikkakuntien välillä.

Tiedonkeruumenetelmänä käytimme kyselyä, jonka lähetimme neljälle eri organisaatiolle. Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa tarkoituksena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään löytämään ja paljastamaan tosiasioita, eikä niinkään toistamaan jo olemassa olevia väittämiä. Aineistosta tarkastellaan monitahoisesti ja siitä pyritään saamaan esille uusia asioita. Laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tietystä ryhmästä, ei sattuman varaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa pääsee paneutumaan tutkimuskysymyksiin syvällisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 161–164.) Laadullisten tutkimusten perusanalyysimenetelmä on sisällönanalyysi. Tällä menetelmällä pyritään

saamaan tarkka kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93, 105.)

Kyselyn tulosten mukaan tukitoimia nuorison syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja nuorisotakuun toteuttamiseksi on yleisesti tarjolla, mutta sopivien tukitoimien löytyminen on haastavaa. Nuorisotakuun tukitoimet eivät kokonaisuudessaan toimi suunnitelmien mukaisesti, koska yhteistyö eri viranomaisten kesken ei ole sujuvaa. Tukitoimien toteuttamista vaikeuttaa myös yhteiskunnassa vallitseva taloustilanne, jonka vuoksi työtä ei ole yleisesti tarjolla. Rahaa tukitoimien toteuttamiseen on, mutta niiden ohjaaminen tarvittaviin kohteisiin on hankalaa, koska rahankäyttö on liian rajattua ja byrokraattista. Aluekohtaisesti eroja Oulun kaupungin ja Sodankylän kunnan tukitoimissa on terveyspalveluiden saatavuuksissa, tukitoimien riittävyyksissä ja olemassa olevissa resursseissa.

2 SYRJÄYTYMINEN

2.1 Syrjäytymisestä yleensä

Yleisesti syrjäytyminen tarkoittaa yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä (Suomi sanakirja, hakupäivä 3.9.2013). Käsitteenä syrjäytyminen omaksuttiin suomalaiseen sosiaalipoliittiseen keskusteluun 1970-luvulla ruotsalaisesta työmarkkinatutkimuksesta. Utslagning käännettiin ensin uloslyönniksi ja suomennettiin sitten syrjäytymiseksi. Aluksi sillä tarkoitettiin työmarkkinoilta putoamista eli työttömyyttä, työkyvyttömyyttä ja ennenaikaisista eläkeläistymistä. Ajan myötä se sai muita merkityksiä ja viittasi hyvin yleisesti erimuotoiseen huono-osaisuuteen ja sen kasautumiseen. (Helne & Karisto 1993, 517.) Nykypäivänä syrjäytymisellä viitataan yksilöä yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkouteen. Tähän määritelmään on vaikuttanut Euroopan Unionin syrjäytymisen vastainen toiminta ja se miten syrjäytyminen ymmärretään sen yhteiskuntapoliittisissa linjauksissa. (Raunio 2006, 9.)

Syrjäytymisen katsotaan tapahtuvan suhteessa toisiin ihmisiin, yhteisöllisyyteen, yhteiskuntaan ja yhteiskunnan instituutioihin (Helne 2002, 4). Se on eräänlaista sivuun joutumista niin sosiaalisista suhteista, vaikuttamisesta kuin vallan käytöstä. Se on myös sivuun jäämistä työhön osallistumisesta, koulutuksesta ja yhteisöllisestä toiminnasta. Pahimmillaan se on syrjäytymistä, sivuun jäämistä yhteiskunnasta ja muista ihmisistä. Syrjäytymistä tapahtuu niin yksilö kuin ryhmätasolla. (Hyväri & Laine & Vuokila-Oikkonen 2010, 11–12.)

Käsitteenä syrjäytyminen on koettu vaikeaksi eikä sille ole löydetty yhtä ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää niin julkisissa, poliittisissa kuin akateemisissakaan keskusteluissa. Yleisesti käsite määritellään yksilöiden, perheiden tai kokonaisten yhteisöjen ajautumisena yhteiskunnassa tavanomaisena ja yleisesti hyväksyttynä pidetyn elämäntavan, resurssien hallinnan ja elintason ulkopuolelle. (Simpura, Moisio, Karvonen & Heikkilä 2008, 251.) Käsitteenä ja sanana se tulkitaan yleensä kielteiseksi. Arkipuheessa se ilmaisee yhteiskunnallisia ongelmia ja yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta. Määrittelyyn liittyy myös ihmisten jako normaalissa elämäntilanteessa oleviin ja syrjässä tai marginaalissa oleviin. Tällaiset yhteiskunnalliset asemoinnit tuottavat stereotyyppisiä ja leimaavia asetelmia. (Hyväri ym. 2010, 11–13.)

Syrjäytymisellä voidaan tarkoittaa syrjäytymistä tuottavaa prosessia tai syrjäytynyttä asemaa. Syrjäytymisen prosessissa henkilön elämäntilanne tai yhteiskunnallinen asema muuttuu ratkaisevasti huonommaksi; hyvin toimeentulevasta tulee huono-osainen tai että terve sairastuu ja menettää työkykynsä. Syrjäytynyt asema taas syntyy prosessin lopputuloksesta kun heikosta yhteiskunnallisesta asemasta tulee pitkäaikainen olotila. (Hyväri ym. 2010, 11–14.) Syrjäytymiskäsitteeseen liittyy myös pohdintaa koskien syrjäytymisprosessin syntyä. Silloin kun syrjäytyminen tapahtuu yksittäisten ihmisten tarkoituksellisina tekoina sen voi sanoa olevan torjuntaa. Torjunta on avointa syrjintää, jolloin vallan käyttäjä sulkee tarkoituksellisesti toisen ihmisen pois sosiaalisesta yhteydestä. Rodun tai ihonvärin vuoksi tapahtuva syrjintä on torjuntaa. Silloin kun syrjäytymisen syntyyn ei vaikuta kukaan tietty henkilö vaan se syntyy ikään kuin erilaisten yhteiskunnallisten tapahtumien seurauksena, se voidaan sanoa olevan persoonatonta syrjäyttämistä, eräänlaista kasvotonta vallankäyttöä. Tällaista persoonatonta syrjäyttämistä kutsutaan poistoksi. Esimerkkinä poistotyyppisestä syrjäyttämisestä voi olla rakennetyöttömyys, jonka taustalla ovat talousrakenteiden muutokset ja kannattavuuslaskelmat. (Helne & Karisto 1992, 523–525.)

Syrjäytymiskäsitteellä on lähtökohtaisesti haluttu korostaa ilmiön moniulotteisuutta, prosessimaisuutta ja usein myös kasautuvuutta. Käytännössä käsite usein ilmaisee prosessin lopputulosta, hetkeä jolloin on jouduttu reunalle joko pukattuna tai vapaaehtoisesti itse omin askelin. Toisaalta rajanveto, puhutaanko syrjäytymisestä eli marginalisaatiosta vai pikemminkin ulossulkemisesta eli eksklusiosta ei aina ole käsitteen käyttäjillekään selvä. Monet tutkijat ovat kuitenkin samaa mieltä siitä, että syrjäytyminen on prosessi ja siihen liittyy kasautuva huono-osaisuus. Muun muassa köyhyys ja pienituloisuus sysäävät liikkeelle prosessin, jonka myötä ihmiset ajautuvat huono-osaisuuden kierteeseen. (Juhila 2006, 52–54.)

Osallisuus on syrjäytymisen vastakohta ja syrjäytyminen on prosessi missä yksilö, perhe tai yhteisö ajautuu yhteiskunnan tavanomaisena pitämän elintason tai elämäntavan ulkopuolelle. Syrjäytymisen torjumiseksi ja ehkäisemiseksi on osallisuus nostettu yhdeksi keskeiseksi asiaksi. Mitä käsitteellä osallisuus tarkoitetaan syrjäytymisen ehkäisyssä, ei ole yksiselitteistä vastausta. Osallisuus ehkäisee syrjäytymistä ja se vaihtelee elämäntilanteiden mukaan, siksi sitä ei voida kuvailla pysyväksi tilaksi. Osallisuutta lisää yhteisöihin kuulumisen sekä riittävä toimeentulo ja hyvinvointi. Osallisuutta rakennettiin 2010-luvulla osaksi erilaisia hyvinvointipolitiikkoja ja hyvinvointiohjelmia. Näillä oh-

jelmilla lisätään tai vahvistetaan ihmisten osallisuutta. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi on tärkeää, että saadaan tietoa osallisuutta lisäävistä ja vähentävistä tavoista, sekä kehittää osallistavampia toiminta- ja palvelumalleja sosiaalisen osallisuuden ja työelämäosallisuuden lisäämiseksi. Hahmottamalla osallisuuden prosessin, voimme siirtää painopistettä yhteiskunnallisia ja sosiaalisia ongelmia yksilöllistävästä ja syyllistävästä syrjäytymiskeskustelusta. (Osallisuus syrjäytymisen vastaparina 2013, hakupäivä 11.9.2013)

Osallisuuden puute sosiaalisissa verkostoissa liitetään erityisesti nuorten syrjäytymisriskeihin. Vaikka nuorten syrjäytymiskehityksen taustalla saattavat olla verkoston yksittäisten osa-alueiden ongelmat, eivät ne yksistään yleensä ole nuoren kannalta kohtalokkaita. Esimerkiksi kaveripiirin kielteisiltä, syrjäytymistä tuottavilta vaikutuksilta nuori voi suojautua perheen tai sukulaisten tai viranomaisten tuella. Nuoren syrjäytymisriski lisääntyy, jos verkostossa on useampi kuin yksi syrjäytymiskierrettä vahvistava osa-alue tai kun sosiaalinen verkosto rajoittuu vain jollakin elämänalueella muodostuviin sosiaalisiin kontakteihin. Erityinen riski on, jos kiinnikkeet yhteiskunnan valtavirtaan puuttuvat kokonaan. (Suutari 2002, 109–114.)

2.2 Syrjäytymisen yleisimmät syyt

Syrjäytymisen riskitekijät ovat hyvin yksilöllisiä ja myös moninaisia. Hyvin monilla tekijöillä, kuten esimerkiksi erilaisilla oppimisen esteillä, elämässä tapahtuneilla menetyksillä tai ihmissuhteisiin liittyvillä ongelmilla voi olla yhteys mahdolliseen syrjäytymiseen. Viime vuosina erityisesti hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa ja nuoruudessa ovat olleet mielenkiinnon kohteina. Lasten syrjäytymisprosesseja tutkittaessa ovat riskitekijöiden ohella merkittäviksi tekijöiksi nousseet suojaavat tekijät riskitilanteissa. Tulisikin kiinnittää erityistä huomiota juuri näihin suojaaviin tekijöihin, sillä monet lapset välttyvät syrjäytymisprosessilta vaikeista lähtökohdistaan huolimatta. Toisaalta tiedetään, että mitä useammalle riskitekijälle lapsi altistuu, sitä todennäköisempiä ovat kehitykseen liittyvät ongelmat. Monenlaisten ongelmien kasautuminen ja niiden jatkuvuus merkitsevät syrjäytymisriskiä sekä jo lapsuudessa, että myöhemmin aikuisena. (Forssén & Laine & Tähtinen 2002, 81–104.)

Syrjäytyminen ulottuu monille elämän alueille. Se saattaa alkaa jo koulutuksellisenä syrjäytymisenä, mikä tarkoittaa valmiuksien ja pätevyyksien vähyyttä tai puuttumista.

Tämä vaikuttaa koulumenestykseen ja koulutusurien valikoitumiseen. Koulutus ja etenkin sen puuttuminen vaikuttaa taas työmarkkinamahdollisuuksiin ja siitä seuraa työmarkkinallista syrjäytymistä. (Vertanen 2008, 14.) Peruskoulun jälkeen syystä tai toisesta koulutuksen ulkopuolelle jääneet nuoret ovat usein muita suuremmassa vaarassa syrjäytyä koulutuksesta tai laajemminkin normaalista elämäntilasta. Työllistymisen edellytyksenä on riittävän koulutuksen hankkiminen. Tilastojen mukaan syrjäytyneistä 12,6 % on pelkän perusasteen koulutuksen varassa. (Myrskylä 2012, 8-9, hakupäivä 4.9.2013.)

Syrjäytyminen voi johtua myös taloudellisista asioista. Kaikissa yhteiskunnissa vallitsee omat kulutustyylit ja – tavat. Köyhyys ja taloudellisten resurssien puute merkitsee koulumahdollisuuksien puuttumista ja syrjäytymistä yhteiskunnassa vallitsevasta koulutuksesta. Köyhyys ja taloudellinen huono-osaisuus aiheuttaa syrjäytymistä yhteiskunnallisen koulutuksen myötä, mutta myös toimeentulon, arjessa selviytymisen ja elämänhallinnan myötä. (Raunio 2006, 32.) Köyhyydestä ja taloudellisten resurssien puutteesta johtuva syrjäytyminen aiheuttaa myös inhimillistä kärsimystä, terveyseroja ja eriarvoisuutta (Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen 2012, hakupäivä 10.9.2013).

Nuoren perhetaustalla on vaikutusta syrjäytymiseen. Syrjäytyneiden nuorten vanhemmista noin puolet on yhteiskunnallisten järjestelmien ja palveluiden ulkopuolella tai työttömiä. Erityistä tukea tarvitsevat sellaisten perheiden nuoret, joiden vanhemmilla on pitkäaikaistyöttömyyttä, ylivelkaantuneisuutta tai asunnottomuutta sekä joiden elämässä monet psykososiaaliset ongelmat ovat kasautuneet ja pitkittyneet. Myös nuoruusiän lastensuojelun tarve vaikuttaa pitkälle aikuisuuteen. Teini-iässä huostaan otetut pojat, jotka ovat olleet monessa sijoituspaikassa tai laitoshoidossa, ovat yksi merkittävä syrjäytymisen riskiryhmä. Heistä yli kolme neljäsosaa oli vielä nuorina aikuisina vailla peruskoulun jälkeistä koulutusta. (Myrskylä 2012, 2-8, hakupäivä 4.9.2013.) Tällaisista ongelma-perheen taustan omaavista tapauksissa puhutaan lasten ja nuorten syrjäytymisen tai sosiaalisten ongelmien mahdollisesta ylisukupolvittaisesta periytymisestä. Näiden lasten ja nuorten syrjäytymisprosessin on katsottu alkavan usein jo varhaislapsuudessa. Lapset ovat omaksuvat asenteet, arvot ja toimintamallit, joiden ohjaamina he aikuistuvat ja sijoittuvat yhteiskuntaan. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 133.)

Nuoren syrjäytymisen riskiä lisäävät myös asunnottomuus sekä asumismuoto. Syrjäytyneistä nuorista joka kymmenes on asunnoton. Yksin asuvan nuoren syrjäytymisriski on

kolminkertainen verrattuna nuoriin, joilla on vanhempi tukenaan. Myös parisuhteella on vaikutusta syrjäytymisriskiin. Etenkin miehillä parisuhteen solmiminen alentaa syrjäytymisen riskiä. (Myrskylä 2012, 6-7, hakupäivä 4.9.2013.) Syrjäytyminen liittyy myös läheisesti maahanmuuttoon ja kotoutumiseen. Syrjäytyneistä nuorista noin neljännes on maahanmuuttajataustaisia. Etenkin maahanmuuttajamiesten työttömyys- ja ulkopuolisuusriskit ovat korkeita. Tämä johtuu maahanmuuttajien vaikeuksista saada työ- ja koulutuspaikkoja. Heidän kohdallaan koulutus on erityisen tärkeä ajatellen syrjäytymisen ennaltaehkäisyä. (Myrskylä 2012, 2-6, hakupäivä 4.9.2013.)

Ihmisen ympäristöllä, ihmisen asuinalueella, on myös todettu olevan vaikutusta ihmisen syrjäytymiseen. Vuonna 2008 Anne K. Ollilan nuorista tekemän tutkimuksen, Kerrottu tulevaisuus, mukaan nuorten asuinpaikka ja paikallisuus muokkaavat heidän elämäänsä. Etenkin paikallisuuteen ja alueisiin liittyvien mielikuvien ja yleisesti puhuttujen asioiden on todettu vaikuttavan nuorten tulevaisuutta koskeviin valintoihin, identiteetin kerontaan sekä menestyksen mahdollisuuksien ja syrjäytymisen syiden hahmottamisessa. Nuoren asuin alueen tarjoamat mahdollisuudet, sen hetkinen toiminta ja tulevaisuuden näkymät vaikuttavat hänen omaan tulevaisuuden kuvaansa ja haaveisiin. (Ollila 2008, 7-15.) Alueellisen näkökulman mukaan syrjäytymisongelmat näyttävät kasaantuvan suurkaupunkien sosiaalisesti heikoille alueille ja syrjäiselle maaseudulle (Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003–2005 2003, 27.) Nuorten omien kertomusten mukaan elämässä menestyminen, mikä ehkäisee syrjäytymistä, riippuu asuin alueesta ja sen tarjoamista mahdollisuuksista. Asuin alueella on vaikutusta koulutukseen, työpaikkaan, identiteettiin ja tulevaisuuteen. (Ollila 2008, 156–166.)

Syrjäytymisen riskiä kasvattavat myös ihmisen terveyteen liittyvät ongelmat. Etenkin pitkäaikaisesti toimintakykyä alentavat sairaudet lisäävät ihmisten elämän epävarmuutta ja syrjäytymisen riskiä. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012, 15, hakupäivä 12.9.2013.) Syrjäytymisen riskiä voivat lisätä myös ihmisen käyttäytymiseen ja elämäntapaan liittyvät tekijät. Näitä tekijöitä voivat olla esimerkiksi rikollisuus, epäsosiaalinen toiminta ja päihdeongelmat. (Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003–2005 2003, 20, hakupäivä 11.9.2013.)

Nuorten itsensä mielestä syrjäytyminen johtuu useista elämän vaikeuksista. Syrjäytymisen suurimmaksi syyksi uskotaan taloudellisia ongelmia. Lisäksi syrjäytymistä aiheuttavat työttömyys, päihteet, jaksaminen ja ihmissuhteet. Nuoret uskovat kuitenkin, että menestyminen ja elämässä pärjääminen on paljon kiinni omasta toiminnasta; jos yrittää, voi menestyä. Asuinalueellakin uskotaan olevan merkitystä, sillä asuinpaikan tarjoamat opiskelu-, työ- ja harrastusmahdollisuudet vaikuttavat menestymiseen. Hyvä koulutus ei takaa työpaikkaa, jos alueella ei ole tarjolla töitä, mutta hyvä koulutus on kuitenkin mahdollisuus. Ilman koulutusta syrjäytymisen riski kasvaa, sillä ilman koulutusta nuorella ei ole mitään. (Ollila 2008, 156–180.)

2.3 Syrjäytyneet nuoret

Nuorten syrjäytyminen on aiheena vakava ja todellinen. Aiheeseen liittyy kuitenkin epämääräisyyttä, jota aiheesta saatavat toisistaan poikkeavat tiedot aiheuttavat. Esimerkiksi syrjäytyneiden nuorten lukumääristä saatavat tiedot heittelevät suuresti. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi onkin tärkeää selvittää syrjäytymisen käsite sekä selvittää tarkasti keitä syrjäytyneet nuoret ovat. On myös tunnistettava nuorten ryhmät, joissa syrjäytymisen riski on suuri. (Myrskylä 2012, 2, hakupäivä 4.9.2013.)

Syrjäytyneiksi nuoriksi luokitellaan työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta (Myrskylä 2012, 2, hakupäivä 4.9.2013). Nuorten yhteiskuntatakuu- työryhmä määrittelee syrjäytyneiksi tai syrjäytymisuhan alaisiksi nuoriksi nuoret, jotka eivät ole saaneet perusasteen jälkeistä koulutuspaikkaa tai jotka eivät suorita tutkintoaan loppuun. Syrjäytyneiksi nuoriksi luetaan myös työttömäksi työnhakijaksi hakeutuvat nuoret sekä nuoret jotka eivät ole missään aktiivisessa toiminnassa tai tarvitsevat muuta tukea. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012, 8, hakupäivä 21.8.2013.)

Erilaisten määritelmien ja tilastojen avulla syrjäytyneiden nuorten määrää ja joukon rakennetta voidaan arvioida vaikkakin kohderyhmät ovat osittain päällekkäisiä. Nuorten yhteiskuntatakuu- työryhmän arvion mukaan Suomessa on tällä hetkellä noin 110 000 alle 30 -vuotiasta joilla on pelkästään perusasteen tutkinto. Heistä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia on tällä hetkellä noin 40 000. Näistä täysin tilastojen ulkopuolisia arvioidaan olevan noin 25 000. He eivät ole koulutuksessa, työelämässä tai työnhakijoi-

na. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012, 6-8, hakupäivä 21.8.2013). Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston pohjalta tehdyn analyysin mukaan syrjäytyneistä, työvoiman ja opiskelun ulkopuolista 15–29 –vuotiaista nuorista on miehiä 64 prosenttia ja naisia 36 prosenttia. Noin neljännes heistä on vieraskielisiä. (Myrskylä 2012, 2, hakupäivä 4.9.2013.)

Nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäiseminen on tällä hetkellä erittäin ajankohtainen aihe. Presidentti Sauli Niinistö on puhunut ja toiminut asian ympärillä virkaanastujaisistaan lähtien. Nuorten syrjäytyminen ja toimeettomuus on Presidentti Sauli Niinistön mukaan vakava ongelma niin nuorten kuin yhteiskunnankin kannalta ja sen ehkäiseminen vaatii monenlaisia toimia. (Suomen tasavallan Presidentti 2012, hakupäivä 9.10.2013.) Asian ajankohtaisuudesta kertovat myös useat mediassa esillä olevat kampanjat nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja nuorisotakuun toteuttamiseksi. Näistä esimerkkinä työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämät www.nuorisotakuu.fi nettisivustot, jotka ovat suunnattu nuorille, työnantajille ja nuorten parissa työskenteleville aikuisille. (Nuorisotakuu, hakupäivä 10.10.2013.) Tähän nuorisotakuun viestintäkampanjaan liittyy myös televisiossa ja lehti- ja ulkomainonnassa esillä oleva Nuorille Nyt! kampanja, jonka tavoitteena on tarjota 10 000 työ-, oppisopimus-, kesätyö- tai harjoittelupaikkaa nuorille ja aktivoida 2000 uutta aikuista vapaaehtoistyöhön nuorten hyväksi. (Nuorille Nyt kampanja, hakupäivä 31.10.2013.) Aihe on myös paljon esillä uutisoinnissa niin televisiossa, lehdissä kuin muussakin mediassa.

3 YHTEISKUNTATAKUU ELI NUORISOTAKUU

3.1 Nuorisotakuun toteutus

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitus on asettanut hallitusohjelman yhdeksi kärki hankkeiksi nuorten syrjäytymisen ehkäisyn. Hankkeen tavoitteena on luoda nuorille realistiset mahdollisuudet suorittaa perusasteen jälkeinen tutkinto ja työllistyä. Tavoitteena on myös tarkkailla, ettei nuoret jää liian pitkäksi aikaa ilman aktiivista toimintaa. Tätä hanketta alettiin toteuttaa yhteiskuntatakuun avulla. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012, 7, hakupäivä 21.8.2013.) Nykyään hankkeesta käytetään Nuorisotakuu nimikettä. Nimi ke on otettu käyttöön vuoden 2013 alussa. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 3, hakupäivä 17.9.2013.)

Nuorisotakuuta toteutetaan koulutustakuun toimilla, nuorten aikuisten osaamisohjelmalla, nuorten työvoima- ja elinkeinopalveluilla ja kuntoutuspalveluilla. Lisäksi palveluihin kuuluvat sosiaali- ja terveystyö sekä nuorten yksilölliset palvelut kuten etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta. Toiminnan tavoitteena on edistää nuorien sijoittumista koulutukseen ja työmarkkinoille, ehkäistä työttömyyden pitkittymistä, tunnistaa nuorten syrjäytymisvaaraan liittyvät tekijät sekä tarjota nuorille varhaista tukea ehkäisemään syrjäytymiskehitystä ja ulkopuolisuutta. Nuorisotakuu koskee kaikkia alle 25-vuotiaita, joilla ei ole työtä tai ammatillista koulutusta sekä 25–29-vuotiaita vastavalmistuneita. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 3, hakupäivä 17.9.2013.)

Hallitus on täydentänyt ja täsmentänyt nuorten yhteiskuntatakuuta koulutustakuulla, jonka mukaan jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan koulutuspaikka lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, oppisopimuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012, 7, hakupäivä 21.8.2013.) Lisäksi takuuta on täydennetty nuorten aikuisten osaamisohjelmalla. Osaamisohjelma tarjoaa pelkän peruskoulun varassa oleville 20–29-vuotiaille lisämahdollisuuden hakeutua tutkintoon johtavaan ammatilliseen koulutukseen. Ohjelmaan osallistuville annetaan mahdollisuus suorittaa ammatillinen perustutkinto tai ammatti- tai erikoisammattitutkinto, jotka voidaan suorittaa näyttötutkintona oppisopimuskoulutuksen turvin. Ohjelman tavoitteena on saada 36 000 koulutuksen aloittajaa vuosien 2013–2016 aikana. (Nuorten aikuisten osaamisohjelma, hakupäivä 17.9.2013.)

Nuorten yhteiskuntatakuun hallinnollinen vastuu jakautuu työpolitiikkaan, koulutuspolitiikkaan ja nuorisopolitiikkaan. Koulutuspolitiikan keinoin vastataan yhteiskuntatakuun koulutustakuun osaan, joka takaa koulutuspaikka jokaiselle peruskoulun päättäneelle. Työpolitiikan avulla vastataan nuorten työllistymiseen ja aktiiviseen toimintaan. Nuorisopolitiikan avulla vastataan nuorten yhteiskuntatakuun piirin kuuluvien nuorten tarpeisiin. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012, 49, hakupäivä 21.8.2013.)

3.2 Koulutuspolitiikka

Suomessa perusoikeuksiin kuuluu oikeus koulutukseen. Sen toteutuminen turvataan lainsäädännössä oikeudella maksuttomaan perusopetukseen sekä yleisellä oppivelvollisuudella. Lisäksi valtion ja kuntien on turvattava jokaiselle Suomessa asuvalle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja tarpeidensa mukaista muuta koulutusta sekä mahdollisuus kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. (Koulutuspolitiikka, hakupäivä 2.11.2013.)

Koulutuspolitiikan ja -lainsäädännön periaatteista päättää eduskunta. Koulutuspolitiikan suunnittelusta ja toimeenpanosta vastaavat valtioneuvosto ja opetus- ja kulttuuriministeriö. Koulutuksen kehittämiseen liittyvät linjaukset määritellään hallitusohjelmassa ja valtioneuvoston joka neljäs vuosi hyväksymässä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa. Koulutuspolitiikan tavoitteita toteutetaan erilaisin toimenpideohjelmin ja kehittämishankkein. (Koulutuspolitiikka, hakupäivä 2.11.2013.)

Nykyisen hallituksen koulutuspolitiikan tavoitteena on taata kaikille, syntyperän, taustan tai varallisuuden rajoittamatta yhtäläiset mahdollisuudet ja oikeudet sivistykseen, laadukkaaseen maksuttomaan koulutukseen ja täysivaltaisen kansalaisuuden edellytykset. Lisäksi tavoitteena on kaventaa sukupuolten välisiä eroja koulutuksessa, koulutukseen osallistumisessa sekä koulutuksen suorittamisessa sekä vähentää koulutuksen periytyvyyttä. (Koulutuspolitiikka, hakupäivä 2.11.2013.)

Valtioneuvoston vuosille 2011–2015 hyväksymän Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman erityisinä painopisteinä ovat köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen, julkisen talouden vakauttaminen sekä kestävä talouskasvu, työllis-

syyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen. Koulutuspolitiikan rakentuu elinikäisen oppimisen periaatteelle. Kehittämisohjelman toimenpiteitä ovat mm. koulutuksellinen tasa-arvon toimenpideohjelma, kuntauudistukset, kouluttautumiseen ja koulutusten pituuteen liittyvät järjestelyt, opiskeluhuollon laajentaminen, eri koulutusasteiden kehittäminen ja koulutustakuu. (Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2015, 11–33, hakupäivä 2.11.2013.)

3.3 Työ- ja työllisyyspolitiikka

Työpolitiikalla tarkoitetaan yleensä työmarkkinoiden, työvoimapolitiikan ja työelämäkysymysten muodostaman kokonaisuuden tarkastelua ja siihen vaikuttamista (Räisänen 2012, 2, hakupäivä 2.11.2013). Työllisyyspolitiikan tavoitteena on työllistää kansalaisia. Työllisyyspolitiikan toimilla on tarkoitus reagoida ennakoivasti ja nopeasti työelämän muutostilanteisiin ja työmarkkinoiden rakennemuutoksiin, jotta mahdollisimman moni ihminen työllistyy ja työttömyyden pitkittymiset estettäisiin. Hallituksen työllisyyspoliittiset toimenpiteet työllisyysasteen nostamiseksi, työurien pidentämiseksi ja työttömyyden pitkittymisen ehkäisemiseksi ovat työttömien osallistumisen lisääminen koulutukseen, palkkatuettuun työhön ja muihin palveluihin. Lisäksi tarvitaan uusia toimia, joilla voidaan nopeasti reagoida suhdannemuutoksiin ja purkaa rakennetyöttömyyttä. (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011, 45–46, hakupäivä 2.11.2013.)

Hallituksen työllisyyspolitiikan nuorille suunnatut toimenpiteet liittyvät nuorisotakuun toteuttamiseen, jonka mukaan jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tulee tarjota työ-, harjoittelu-, opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Myös nuorille suunnattua työvoimapolitiittista koulutusta ja oppisopimuskoulutusta lisätään. Lisäksi selvitetään uusia toimia nuorten työelämään kiinnittymisen ja työllistymisen parantamiseksi yhdistämällä työtä ja koulutusta sekä edistämällä ammatillisen koulutuksen toimintamalleja. Tavoitteena on myös parantaa yritysten mahdollisuuksia palkata nuoria oppisopimuskoulutukseen. Nuorisotakuun toteuttamiseen liittyy myös etsivän nuorisotyön toiminta ja nuorten työpajatoiminta. (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011, 46, hakupäivä 2.11.2013.)

3.4 Nuorisopolitiikka

Nuorisopolitiikalla nuorisolaissa tarkoitetaan nuorten kasvu- ja elinolojen parantamista poliittisen päätöksenteon tasolla valtakunnallisesti, alueellisesti ja kunnissa. Kun kuntatason toimijoilla on riittävät työn edellytykset ja he sitoutuvat yhdessä politiikan toteuttamiseen, voidaan nuorten laaja-alaista hyvinvointia käytännössä edistää ja turvata nuorten lähimmässä elinpiirissä. (Nuoret ja ehkäisevä työ 2012, hakupäivä 3.9.2013.)

Vuoden 2011 hallitusohjelman mukaan nuorisotyöttömyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä tulee torjua takaamalla jokaiselle nuorelle työ-, opiskelu-, kuntoutus tai harjoittelupaikka. Etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajatoimintaa on edistettävä ja ennaltaehkäisevää nuorisotyön päihdetyötä on tuettava. Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia tulee edistää sekä aloitekanava- ja kuuntelemisjärjestelmiä tulee kehittää. Jokaiselle lapselle ja nuorelle tulisi taata edellytykset ja pääsy osallisuuteen tietoyhteiskunnassa. Nuorisopalvelut tulisi turvata lähipalveluna ja oikeanlaisen nuorisotyön avulla tuettaisiin kotoutumista. Hallinnon alojen välistä yhteistyötä ja työnjakoa tulisi vahvistaa. (Hallitusohjelma 2011, 37, hakupäivä 4.9.2013.)

Nuorisopolitiikkaa toteutetaan nuorisolain tavoitteiden mukaisesti. Nuorisolain tavoitteena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista. Lain tavoitteena on myös parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus, kansainvälisyys ja terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. Laissa tarkoitetaan nuorilla alle 29-vuotiaita. (Nuorisolaki 2006, hakupäivä 6.9.2013.)

Opetusministeriöllä on vastuu nuorisotyön ja politiikan kehittämisestä. Nuorisotyön ja -politiikan asiantuntijaelimenä on valtioneuvoston asettama valtion nuorisoasiain neuvottelukunta. Neuvottelukunta toimii opetusministeriön yhteydessä. Sen tehtävänä on arvioida vuosittain nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toteutumista sekä antaa lausuntoja opetusministeriölle kehittämisohjelmaan otettavista asioista. Lisäksi sen tehtävänä on tuottaa ajankohtaista tietoa nuorista ja heidän elinoloistaan sekä tehdä esityksiä nuoria koskeviksi ohjelmiksi ja toimenpiteiksi. (Nuorisolaki 2006, hakupäivä 6.9.2013.)

Nuorisotyö- ja -politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Nuorisopolitiikkaa toteutetaan nuoriso-, opetus- ja sosiaalitoimen toimesta yhteistyössä nuorten, nuorisoyhdistysten ja muiden nuorisotyötä tekevien yhteisöjen kanssa. Kunnan nuorisotyöhön kuuluvat nuorten kasvun tukeminen ja pedagoginen ohjaus, toimintatilojen ja harrastusmahdollisuuksien järjestäminen, tieto- ja neuvontapalvelut sekä liikunnallinen, kulttuurinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. Työhön kuuluvat myös nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki. Nuorisotyön tavoitteena on parantaa nuorten elinoloja ja luoda edellytyksiä nuorten kansalaistoiminnalle. (Kuntien nuorisotyö, hakupäivä 7.9.2013.)

4 KUNTIEN SYRJÄYTYMISEN VATAINEN TYÖ

4.1 Kuntien palvelut

Nuorisolain mukaan kunnissa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto paikallisten viranomaisten yhteistyön suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten. Verkostossa on oltava edustus opetus-, sosiaali-, terveys-, ja nuorisotoimesta sekä työ- ja poliisihallinnosta. Olisi tärkeää, että verkostossa oli myös edustettuna kunnassa toimivat ammatillisen koulutuksen järjestäjät. Lisäksi verkostoon voi kuulua myös muita viranomaisia tai toimialoja. Verkoston toimintaa ohjaa ja seuraa opetus- ja kulttuuriministeriö. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 8, hakupäivä 17.9.2013.)

Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tehtävänä on koota tietoa nuorten kasvu- ja elinoloista ja arvioida saamansa tiedon pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi. Verkoston tehtävänä on myös edistää nuorille suunnattujen palveluiden yhteensovittamista ja vaikuttavuutta, jotta ne olisivat riittäviä, laadukkaita ja saavutettavia. Tehtäviin kuuluvat yhteisten menettelytapojen suunnittelu ja tehostaminen koskien nuorten palveluihin ohjautumista, palveluista toiseen siirtymistä sekä tiedonvaihdon sujuvuutta. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 8, hakupäivä 17.9.2013.)

Kuntien vastuulla on järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita kaikille kuntalaisille. Näistä palveluiden järjestämisestä on säädetty sosiaalihuolto- ja terveydenhuolto-laissa. Nuoria koskevia palveluita ovat koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut, työterveydenhuollon palvelut sekä terveys- ja sosiaalihuollon palvelut niille, jotka eivät ole opiskelu- tai työterveyshuollon palvelujen piirissä. Lisäksi kunnan on tuotettava mielenterveys- ja päihdepalveluja. Nuorisotakuun toteuttamiseksi kuntien kuuluu varmistaa myös nuorten kuntoutuspalveluiden saatavuus. Nuorelle tulee antaa monipuolista ja ymmärrettävää tietoa kaikista kuntoutusmahdollisuuksista ja hänelle tulee laatia tarvittaessa yksilöllinen kuntoutussuunnitelma. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 10–11, hakupäivä 17.9.2013.)

Kuntien nuorisotakuun toteuttamisen keinoja ovat myös nuorten muiden yksilöllisten palveluiden järjestäminen. Näitä palveluja ovat etsivän nuorisotyö ja nuorten työpaja-toiminta. Toiminnan tarkoituksena on nuorten sosiaalinen vahvistaminen. Nuorisolain mukaan sosiaalista vahvistamista voidaan toteuttaa tarjoamalla nuorille toimia, jotka

parantavat heidän elämäntaitoja ja ehkäisevät syrjäytymistä. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 3-8, hakupäivä 17.9.2013.)

Oulun kaupunki on kirjannut nuorten syrjäytymisen vastaiset toimenpiteensä kaupungin turvallisuussuunnitelmaan. Työhön on nimetty erillinen työryhmä, jossa on henkilöitä eri toimijoilta kuten nuorisoasiainkeskukselta, opetusvirastosta, sosiaali- ja terveystoimesta, Oulun kihlakunnan poliisilaitokselta, syyttäjävirastosta, käräjäoikeudesta, TE-keskuksesta ja kriminaalihuoltolaitokselta. Lisäksi työryhmässä on edustajat evankelis-luterilaisesta seurakuntayhtymästä ja eri järjestötoimijoilta kuten Suomen Punaiselta Ristiltä, Mannerheimin lastensuojeluliitolta ja Nuorten ystäviltä. Oulun kaupungin syrjäytymisen vastaisia toimenpiteitä toteutetaan Nuorisoasiainkeskuksen katutyön, kohdennetun nuorisotyön, työpajatoiminnan, ennaltaehkäisevän päihdetyön ja verkkonuorisotyön avulla. Kaupungin sosiaalipalveluiden tukitoimet syrjäytymisen ehkäisemisessä ovat erilaiset ohjaaja-, perhe-, kuntoutus-, vertais- ja tukiryhmäpalvelut sekä akuutin avun tarpeissa sosiaalipäivystys. (Turvallisempi Oulu 2013, 39–41, hakupäivä 16.9.2013.)

4.2 Koulut

Opetus- ja kulttuuriministeriön Koulutus- ja tutkimus vuonna 2011–2015 kehittämissuunnitelman mukaan perusta nuorten työllistymiselle luodaan perusopetuksessa. Peruskoulu varustaa nuoret työelämän, yhteiskunnan ja elinikäisen oppimisen edellyttämällä tiedoilla ja taidoilla. Kehittämissuunnitelman mukaan tehokkainta syrjäytymisen ehkäisyä on puuttua ongelmiin ja tarjota tukea sitä tarvitseville lapsille jo varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. (Koulutus- ja tutkimus vuonna 2011–2015, hakupäivä 2.11.2013.)

Lastensuojelulain tavoitteena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lain 9§:ssä säädetään tuesta koulunkäyntiin. Tämän mukaan kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat kunnan perusopetuslaissa tarkoitetun esi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Palveluilla tulee edistää myös koulun ja kodin

välisen yhteistyön kehittämistä. Opetuksen järjestäjä vastaa palveluiden järjestämisestä oppilaille. (Lastensuojelulaki 2007, hakupäivä 6.9.2013.)

Opetushallituksen mukaan ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon lisäksi myös tukea kehittämisessä hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista. Tärkeä osa nuorten ongelmien ennaltaehkäisevää työtä toteutetaan opiskelijahuollossa, joka tarkoittaa ammatillisessa ja lukiokoulutuksessa opiskelijoiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista. (Nuoret ja ehkäisevä työ 2012, hakupäivä 3.9.2013.) Tätä ennaltaehkäisevää työtä tekevät niin opettajat, opinto-ohjaajat, koulukuraattorit, koulupsykologit kuin kouluterveydenhoitajat, jotka ovat avainhenkilöitä nuoren syrjäytymisvaaran tunnistamisessa (Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? 2013, 17, hakupäivä 20.9.2013.).

Oulun kaupungin opetustoimen visiona on yhteistyössä avaimet elämässä onnistumiseen. Yhteistyö on paitsi koulun kehittämisen edellytys, myös kasvatuksen päämäärä. Opetusta kehitetään yksilölliseen suuntaan ja se järjestetään oppijan edellytysten mukaisesti. Opetus antaa valmiuksia elinikäiseen oppimiseen. Kasvatuksen tavoitteena on vastuullinen, osallistuva kansalainen. (Koulutus ja opetus, hakupäivä 3.11.2013.) Opetustoimen toimet syrjäytymisen estämisessä ovat oppilaiden elämänhallintataitojen kehittäminen sekä osallisuuden ja välittämisen kulttuurin voimistaminen. Muita kouluissa toteutettavia syrjäytymisen estämisen toimenpiteitä ja ohjelmia ovat Terve, tulevaisuus-toimintamalli, oppilashuoltoryhmien moniammatillinen yhteistyö, erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tukitoimet, kodin ja koulun yhteistyö, KiVa koulu-ohjelma sekä vertaissovittelu. (Turvallisempi Oulu 2013, 40–41, hakupäivä 16.9.2013.)

Oulun kaupungin kaikissa kouluissa on oma oppilashuoltoryhmänsä. Sen toiminnan tavoitteena on edistää hyvää oppimista, hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä edistää ja ylläpitää sosiaalista hyvinvointia. Oppilaiden hyvinvointia, arjen sujumista, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä ja vuorovaikutussuhteita tuetaan opetushenkilökunnan lisäksi koulukuraattoreiden, -psykologien ja kouluterveydenhuollon ammattilaisten avustuksella. Kouluterveydenhuollossa toimii myös psykiatrisia sairaanhoitajia. (Koulutus ja opetus, hakupäivä 3.11.2013.)

Sodankylässä koulut huomioivat erityisesti pohjoiset elinolosuhteet sekä lappilaisen kulttuuri-identiteetin. Koulun tavoitteena on taata tasavertainen mahdollisuus oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen kehittymiseen. Antaa oppilaille tasa-arvoinen kohtelu, oikeus uskonnon ja omantunnon vapauteen, oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin. (Lasten, nuorten sekä perheiden palvelut Sodankylässä 2010, hakupäivä 11.9.2013)

Sodankylän kouluissa toimivien oppilashuoltoryhmien tavoitteina on luoda terve ja turvallinen oppimisympäristö. Oppilashuoltoryhmät ovat moniammatillisia työryhmiä jotka noudattavat varhaisen puuttumisen periaatteita. Oppilaiden hyvinvoinnista huolehditaan yhdessä koulun ja kodin sekä muiden asiantuntijoiden kanssa. Kun nuori tuntee tulleen kuulluksi, tuo se turvallisuuden tunteen ja se ennaltaehkäisee syrjäytymistä. Yleisesti yhteistyön sujuvuus ehkäisee riskiä syrjäytyä. (Lasten, nuorten sekä perheiden palvelut Sodankylässä 2010, hakupäivä 11.9.2013)

Sodankylässä Lapin ammattiopistossa järjestetään valmentavaa koulutusta, jonka tavoitteena on kouluttaa erityistukea tarvitsevia nuoria, antaa valmiuksia ammatilliseen koulutukseen, työhön sijoittumiseen ja oman elämän hallintaan. Koulutuksen tavoitteena on kasvattaa opiskelijan itseluottamusta ja aloitekykyä sekä antaa valmiuksia osallistua ammatilliseen peruskoulutukseen tai hankkimaan ammatillisen uudelleen koulutuksen. (Lasten, nuorten sekä perheiden palvelut Sodankylässä 2010, hakupäivä 11.9.2013)

Erityisnuorisotyötä tehdään ennalta ehkäisevänä toimintana nuorten hyväksi. Erilaiset perhe- ja pienryhmät tukevat syrjäytymisvaarassa olevia perheitä. Erikoisnuorisotyössä eri viranomaisten verkostoituminen on tärkeää. (Lasten, nuorten sekä perheiden palvelut Sodankylässä 2010, hakupäivä 11.9.2013)

4.3 Etsivä nuorisotyö

Etsivän nuorisotyön tarkoituksena on tarjota nuorelle varhaista tukea. Työn tavoitteena on olla läsnä nuorten keskuudessa ja tarjota nuorelle mahdollisuus turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin. (Etsivä nuorisotyö, Opetus- ja kulttuuriministeriö, hakupäivä 9.9.2013.) Etsivä nuorisotyö on nuorten ohjaamista ja auttamista tarvittavien palveluiden tavoittamisessa. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 30).

Etsivä nuorisotyö kirjattiin nuorisolakiin vuoden 2011 nuorisolain muutoksen myötä. Se on yksi julkishallinnon keino tulla vastaan niitä apua tarvitsevia nuoria, joita muut olemassa olevat palvelut eivät tavoita. Lain mukainen etsivä nuorisotyö on kohdistettu esitämään erityisesti nuorten syrjäytymistä koulutuksesta ja työelämästä. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 28–29.) Lisäksi sen tehtävänä on auttaa ja tukea nuoria saamaan tarvitsemansa palvelut ja näin edistää heidän kasvua ja itsenäistymistä. Opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisotoimi tukee etsivän nuorisotyön toimintaa valtion avustuksella. Etsivää nuorisotyötä toteutetaan 87 %:ssa maamme kunnista. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 8, hakupäivä 17.9.2013.)

Kunnissa tehdään etsivää nuorisotyötä yhteistyössä oppilaitosten, sosiaali- ja terveyspalveluiden ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Nuorisolain muutoksen myötä etsivän nuorisotyön toteuttaminen osana monialaista toimijaverkostoa helpottui, koska nuorisolaissa määrätään tietojen luovuttamisesta etsivää nuorisotyötä varten. Tämä koskee tietyin ehdoin opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä puolustusvoimien ja siviilipalvelukeskuksen tietoja alle 25-vuotiaista nuorista, jotka eivät ole sijoittuneet perusopetuksen jälkeisiin opintoihin tai jotka ovat keskeyttäneet opintonsa tai ovat uhatta tehdä niin. Tämä koskee myös varusmies- ja siviilipalvelusta. Saamiensa tietojen perusteella etsivä nuorisotyö rakentaa kontakteja palveluiden ulkopuolella oleviin tai ulkopuolelle joutumisen uhatta oleviin nuoriin ja saattaa heitä sopivien palveluiden piiriin. Näitä palveluita ovat esimerkiksi uusi koulutus, työpaja ja työkokeilua tai -harjoittelu. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 28–29.)

Oulun kaupunki kertoo etsivän nuorisotyönsä tavoitteena olevan tavoittaa Oulun seudulla asuvat 15–29 -vuotiaat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella jo olevat tai ne nuoret jotka ovat vaarassa jäädä ulkopuolelle. Erityisesti he tavoittelevat nuoria, jotka ovat jääneet peruskoulun jälkeen ilman jatko-opiskelupaikkaa ja toisen asteen opinnot keskeyttäneitä nuoria. Työtä tehdään nuoren yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Nuorta ohjataan kohti koulutusta ja työelämää sekä muita tarkoituksenmukaisia tavoitteita. Työssä käytettäviä työmuotoja ovat ohjauskeskustelut, opiskelu- ja työkokeilupaikan hakemisessa avustaminen, tutustumisvierailut sekä ryhmätoiminnot. Työtä tehdään yhteistyössä nuoren vanhempien ja eri verkostojen kuten oppilaitosten, työpajojen, kolmannen sektorin toimijoiden, seurakuntien, TE- toimiston sekä kuntien sosiaali-, terveys-, opetus- ja nuorisotoimien kanssa. Kaupungin nuorisotyötä täydentää Oulun Diakonissalaitoksen etsivä nuorisotyö. (Etsivä nuorisotyö. Oulun kaupunki, hakupäivä 9.9.2013.)

Sodankylässä etsivä nuorisotyötä tehdään kunnan nuorisotoimen alaisuudessa ennaltaehkäisevän näkemyksen mukaisesti. Etsivän nuorisotyön ensisijaisena tehtävänä on auttaa tuen tarpeessa olevia alle 29-vuotiaita nuoria. Nuoret voivat olla ilman koulutusta ja ilman työtä. Sodankylässä etsivä nuorisotyö auttaa nuoria saamaan tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle varhaista tukea, mikäli nuori sitä itse haluaa. Tuen tarkoituksena on auttaa nuorta sellaisten palveluiden ja muiden tukien piiriin, joilla edistetään nuoren kasvua, itsenäistymistä sekä pääsyä koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyöntekijään voi ottaa yhteyttä, mikäli huoli herää nuoresta, esimerkiksi huoltajat, naapurit yms. tai nuori itse. Joillakin viranomaisilla on yhteydenotto velvollisuus etsivä nuorisotyöntekijään. (Sodankylän etsivä nuorisotyö 2013, hakupäivä 7.10.2013.)

4.4 Nuorten työpaja

Nuorten työpajat ovat yhteisöllisiä, toiminnallisia ja työvaltaisia oppimis- ja kasvuympäristöjä, joiden tehtävänä on tukea nuorten sosiaalista vahvistumista, elämäntaitoja, omatahtista yhteisöllistä kasvua ja tekemällä oppimista. Työpajatoiminta tarjoaa nuorelle ohjattua ja tuettua työtoimintaa, auttaa koulutuspolun räätälöinnissä ja tukee työmarkkinoille pääsyä. Työpajassa tarjotun työvalmennuksen avulla pyritään edistämään nuoren työkykyä ja tukemaan hänen ammatillista kehittymistä. Nuorten työpajalla tarjotun yksilövalmennuksen tavoitteena on auttaa nuorta kehittämään omaa arjen hallintaa sekä sosiaalisia taitoja ja valmiuksia. Työpajatoiminta on suunnattu alle 29-vuotiaille nuorille, joista noin 13 000 nuorta osallistuu vuosittain toimintaan. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 9-10, hakupäivä 17.9.2013.)

Työpajatoimintaa on järjestetty Suomessa 1980-luvulta asti. Toiminnan kohderyhmänä olivat alun perin syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, mutta laman seurauksena työpajatoiminnan kohderyhmä laajeni. Nykyään pajatoiminta on yksi keskeisimmistä syrjäytymisvaarassa olevien, koulutuksesta valmistuneiden tai koulutuksensa keskeyttäneiden nuorten auttamisen toimintamuodoista. Työpajatoiminnan tarkoituksena on tarjota nuorelle nuorisolain mukaisia moniammatillisen verkoston palveluita. Laki ei kuitenkaan velvoita kuntia työpajatoiminnan järjestämiseen. Työpajatoimintaa järjestetään 80 %:ssa Suomen kunnista, mutta vain kolmannes pystyy ottamaan kaikki halukkaat mukaan

toimintaansa. (Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? 2013, 19, 48, hakupäivä 20.9.2013.)

Oulun Kaupunki järjestää nuorten työpajatoimintaa useassa työpajassa. Työpajat on jaettu toimintansa mukaan taide- ja mediapajaan, auto- ja puutyöpajaan sekä kahteen työpajaan jotka tarjoavat keittiö-, kodinhoito-, atk-, toimisto-, tekstiili-, puu- ja entisöinti- sekä kädentaitoihin liittyvää toimintaa. Työpajatoiminta jakso kestää noin kuusi kuukautta riippuen nuoren yksilöllisen suunnitelmasta ja tarpeesta. (Oulun nuorten työpajat, hakupäivä 19.9.2013.)

Seita-säätiö on Sodankylän kunnan perustama työllisyydenhoitoyksikkö. Säätiön tarkoituksena on edistää eri henkilöryhmien työllistymisen edellytyksiä Sodankylän kunnan alueella. Auttaa heitä pitämään yllä työkykyä ja ammattitaitoa sekä parantaa henkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Seita-säätiöllä on kahdeksan eri valmennusyksikköä joissa se tuottaa valmennus-, koulutus- ja kuntoutuspalveluja eri asiakasryhmille. Tavoitteena on asiakkaan työttömyyden katkaisu lisäämällä elämänhallintaa ja edistää työhön pääsymahdollisuuksia. Seita-säätiölle asiakkaat tulevat yhteistyökumppaneiden välityksellä, esimerkiksi sosiaalitoimen tai TE -toimiston kautta. Yhden asiakkaan valmennus voi kestää kolmesta kuukaudesta kahteen ja puoleen vuoteen, riippuen asiakkaan lähtötilanteesta ja asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Valmennukseen kestoon vaikuttavat myös asiakkaan sen hetkinen elämäntilanne. Osa säätiön nuorista on talossa vain puoli vuotta, tänä aikana heille etsitään mielekästä ammattia ja koulutusta varten tehdään yhteishaku. (Seita-säätiö 2013, hakupäivä 7.10.2013.)

Seita-säätiön järjestämän työvalmennuksen tavoitteena on edistää valmentautujan työkykyä ja taitoja. Työtehtävien tulee olla vaatimustasoltaan mielekkäitä ja valmentautujaa rohkaistaan ottamaan vastuu omasta kehittymisestään. Valmentautujalle tarjotaan työpajalla myös yksilövalmennusta. Yksilövalmennuksen avulla tuetaan valmentautujan toimintakyvyn vahvistamista ja arjenhallinnan parantamista. Valmentautujaa tuetaan myös hänen koulutus ja työuran suunnittelussa sekä motivoidaan häntä ottamaan vastuuta omasta elämästään. Yksilövalmennuksen tavoitteena on valmentautujan kokonaisvaltainen auttaminen, jota tehdään yhdessä sosiaali-, terveys-, koulutus-, työllisyys- ja muiden alan asiantuntijoiden kanssa. Työ- ja yksilövalmennus ovat toisiaan täydentäviä ja tukevia menetelmiä. Lisäksi Seita-säätiö tarjoaa asiakkailleen monipuolisia ryhmävalmennuspalveluja. Ryhmävalmennuksilla pyritään kehittämään ja ylläpitämään hy-

vinvointia ja itsetuntemusta ryhmässä. Hyvinvointia ja paikallistuntemusta lisätään erilaisilla tutustumiskäynneillä eri yrityksiin sekä koulutusmahdollisuuksiin. (Seita-säätiö 2013, hakupäivä 7.10.2013.)

Seita-säätiön asiakkaista, joka kolmas on alle 29-vuotias. Näistä nuorista noin 60 % on miehiä. Osa näistä nuorista on käynyt toisen asteen koulun loppuun, osalla ne ovat jääneet kesken, esimerkiksi siitä syystä, että ala ei ole heitä kiinnostanut. Seita-säätiöllä toimii UVA 2 – hanke, jonka avulla pyritään vastaamaan näiden nuorten koulutustarpeeseen. UVA 2 – hankkeen myötä Seita-säätiön työpajatoimintaa on avattu opetussuunnitelmia vastaaviksi kokonaisuuksiksi. Tarkoituksena on, että osan opinnoista voi jatkossa suorittaa pajatyöskentelynä. Tästä hyötyvät ne nuoret, jotka eivät kykene opiskelemaan kouluympäristössä. Myöhemmin kaikilla säätiön asiakkailla on tarvittaessa mahdollisuus saada pajatyöskentelystä työtodistukseen verrattava osaamistodistus, missä näkyy pajalla suoritettut kokonaisuudet. (Seita-säätiö 2013, hakupäivä 7.10.2013.)

5 ERI ORGANISAATIOIDEN SYRJÄYTYMISEN VASTAINEN TYÖ

5.1 Syrjäytymisen vastainen työ yleensä

Syrjäytymisen vastaista työtä tehdään Suomessa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten, eri kansalaisjärjestöjen ja päättäjien toimesta. Työn tavoitteena on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, huono-osaisuuden poistaminen, päihdehaittojen vähentäminen ja lasten- ja nuorten elinolojen turvaaminen. (Hyväri ym. 2010, 19.) Syrjäytymisen ehkäisy on monitahoinen ja useista toimenpiteistä koostuva kokonaisuus. Sitä toteutetaan yksittäisillä hallinnonaloilla ja hallinnonalojen kesken. Toimintaa rahoitetaan niin valti-onosuuksilla kuin hankeavustuksillakin. Syrjäytymisen ehkäisy on ollut mukana useissa hallitus- ja politiikkaohjelmissa ja niihin kirjatut toimenpiteet liittyvät pääasiassa asumiseen, koulutukseen, sosiaali- ja terveystalouteen sekä työllisyyteen liittyviin toimenpiteisiin. Nuoriin liittyvät toimenpiteet kuuluvat pääosin sosiaali- ja terveysministeriölle, opetusministeriölle sekä työministeriölle. (Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 15, hakupäivä 3.11.2013.)

Nuorten syrjäytymistä ehkäisevää työtä tehdään tänä päivänä yhä enemmän moniammattillisen yhteistyön avulla. Tähän on vaikuttanut nuorten ongelmien monimuotoistuminen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän rakenne. Yksittäisten organisaatioiden tai asiantuntijoiden tiedot eivät yksistään riitä nuorten ongelmien ratkaisemiseen. Tarvitaan eri ammattiryhmiin kuuluvien asiantuntijoiden yhteistyötä ja yhdessä työskentelyä. (Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 22, hakupäivä 3.11.2013.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman KASTE 2012–2015 erityisenä tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta ja estää lasten ja nuorten syrjäytymistä. Toimenpiteitä ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi ovat lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelukokonaisuuksien kehittäminen sekä perheitä, vanhemmuutta sekä lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä aikuisia tukevien toimintamallien käyttöönotto. Ohjelman tavoitteena on myös vahvistaa ennaltaehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja sekä kehittää lastensuojelutyötä. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012–2015, 22–23, hakupäivä 3.11.2013.)

Ihmisen myöhemmälle hyvinvoinnille luodaan perusta lapsuudessa. Monesti myös nuorten ongelmien juuret löytyvät varhaisemmista elämänvaiheista. Geneettinen peri-

mä, kasvuolosuhteet ja ympäröivä yhteiskunta muokkaa ihmistä. Sukupolvelta toiselle taas siirtyy henkisiä, sosiaalisia, aineellisia ja kulttuurisia elämänhallinnan voimavaroja. Yhteiskuntaan kiinnittyminen alkaa jo heti syntyessä, jopa sikiökaudella. Tämän vuoksi hyvinvoinnin tukemiseen tulisikin panostaa jo varhain. (Paananen & Ristikari & Merikukka & Rämö & Gissler 2012, 3, hakupäivä 3.11.2013.) Siksi ehkäisevien ja varhaisen tuen palvelujen tärkeyttä korostetaankin syrjäytymistä ehkäisevässä työssä.

Varhainen puuttuminen edistää hyvinvointia ja yksi tärkeimmistä tehtävistä on nuorten kehitykseen liittyvien vaikeuksien ennalta ehkäiseminen ja ongelmiin varhain puuttuminen. On myös tärkeää, että nuorten parissa toimivien henkilöiden tehtävänä on edistää nuorten hyvää oppimista sekä oppilaiden psyykkistä ja fyysistä terveyttä ja sosiaalisia hyvinvointia. (Nuoret ja ehkäisevä työ 2012, hakupäivä 3.9.2013.) Tämän vuoksi koululla onkin keskeinen rooli nuoren syrjäytymisvaaran varhaisessa havaitsemisessa, koska suurin osa 15–17-vuotiaista nuorista käy päivittäin koulua. Myös työvoimatoimissa voidaan herkästi havaita nuorten ongelmia, kun nuori ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi. Varsinkin, jos nuori on keskeyttänyt opintonsa tai jäänyt ilman opiskelupaikkaa hakeutuessaan työnhakijaksi. Muita varhaisen havaitsemisen ja puuttumisen mahdollisuuksia on nuorisotyössä ja -toimessa, sosiaalitoimessa, terveystoimessa ja kelalla. Suuri rooli nuorten ongelmien havaitsemisessa, ennaltaehkäisemisessä ja varhaisessa puuttumisessa on myös kolmannen sektorin toimijoilla eli eri yhdistysten, seurojen, liittojen, järjestöjen ja erilaisten vapaaehtoisten yhteisöjen toimijoilla. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 39–45, hakupäivä 4.11.2013.)

5.2 Sosiaali- ja Terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriö on koordinoanut toimenpideohjelman köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi vuosien 2011–2015 hallitusohjelman yhteyteen. Toimenpideohjelman teemana ovat eri kansalaisryhmien yhdenvertaisuuden vahvistaminen, terveyserojen vähentäminen, työstä ja työmarkkinoilta syrjäytymisen ehkäiseminen, pienituloisten aseman parantaminen, lasten ja nuorten syrjäytymisen vähentäminen, sosiaali- ja terveystalouden uudistaminen sekä kansalaisjärjestöjen työn vaikuttavuuden parantaminen. Syrjäytymistä on tarkoitus ehkäistä vähentämällä työttömyyttä, köyhyyttä sekä osattomuutta, mutta myös ihmisten näköalattomuutta. (Syrjäytymisen ehkäisy 2012, hakupäivä 4.9.2013.)

Toimenpideohjelman avulla nuorten syrjäytymistä on tarkoitus vähentää turvaamalla nuorille tarvittavat tukitoimet, joiden avulla nuoren siirtyminen koulutukseen ja työelämään onnistuu. Terveiden ja hyvinvoinnin edistämiseksi koulutusten yhteydessä on tarkoitus parantaa nuorten terveyseroja. Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan yhteistyötä vahvistetaan toisen asteen koulutuksen kanssa nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi. Toimia sukupolvelta toiselle periytyvän köyhyyden ja syrjäytymisen lopettamiseksi on kehitettävä. Toimenpiteitä ovat olleet nuorten osallisuuden kehittäminen ja lisääminen aloitekanava- ja kuulemisjärjestelmiä kehittämällä ja peruskoulun ja toisen asteen oppilaskunnista säädetyn lain avulla. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman avulla on tarkoitus vahvistaa hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja työnjakoa sekä varhaiskasvatuksesta säädetyllä lailla on tehty muutoksia hallinnollisiin asioihin. (Syrjäytymisen ehkäisy 2012, hakupäivä 4.9.2013.)

Valtioneuvosto vahvistaa joka neljäs vuosi Sosiaali- ja terveyden huollon kansallisen kehittämisohjelman (KASTE). Ohjelmassa määritellään alan uudistustyön tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi sekä tavoitteiden saavuttamista tulevat keskeiset lainsäädäntöhankkeet, ohjelmat, suositukset ja valvonnan painopisteet. Ohjelmassa keskitetään sosiaali- ja terveydenhuollon keskeisten asiantuntijoiden ja kansalaisten nostamiin uudistustarpeisiin. Ohjelmassa yhdistetään hallitusohjelma ja sosiaali- ja terveysministeriön strategian mukainen säädös-, resurssi- ja vuorovaikutusohjaus. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012–2015, 4, hakupäivä 3.11.2013.)

5.3 Työ- ja elinkeinotoimiston tukitoimet (TE-toimisto)

Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävänä on auttaa nuoria ammatinvalinnassa, koulutuksen hankkimisessa, vapaiden työpaikkojen etsimisessä, työmarkkinatuen sekä työpaikkojen hakemisessa. Se toteuttaa nuorisotakuuta tarjoamalla jokaiselle alle 25-vuotiaalle ja alle 30 -vuotiaalle vastavalmistuneelle työttömälle viimeistään kolmen kuukauden työttömyysjakson jälkeen työtä, koulutusta, työkokeilua, starttirahaa, palkkatuettua työtä, työnhakuvalmennusta tai ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalveluja. (Nuorten palvelut 2013, hakupäivä 6.9.2013)

Työ- ja elinkeinotoimisto toteuttaa nuorisotakuuta tekemällä jokaiselle työnhakijana olevalle alle 25-vuotiaalle nuorelle tai 25–29-vuotiaalle vastavalmistuneelle työllisyys-suunnitelman palvelukartoituksen pohjalta. Kartoitus on tehtävä kahden viikon sisällä työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautumisen jälkeen. Työllisyysuunnitelman palvelut kirjataan nuorta kuunnellen, joten ne velvoittavat kumpaakin osapuolta. Tarjottavat palvelut voivat olla työhön ja koulutukseen liittyvien palveluiden lisäksi työnhakuvalmennusta, työhönvalmennusta, työvoimakoulutusta, koulutuskokeilua, starttirahaa yritystä perustavalle tai palkkatuettua työtä Sanssi-kortin avulla. TE-toimiston on tarjottava nuorelle aktiivitoimia työllistymisen edistämiseksi ennen kolmen kuukauden yhtäjaksoista työttömyyttä. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 5-6, hakupäivä 17.9.2013.)

Koulutusasioissa nuori saa ohjausta työ- ja elinkeinotoimiston koulutus- ja ammatitietopalvelussa, josta saa tietoa opiskelusta, työkokeilusta, oppilaitoksista, rahoituksesta, eri ammattialoista ja ammateista sekä apua ammatinvalinnassa. Tarvittaessa nuori saa henkilökohtaista ohjausta koulutusasioissaan toimistojen koulutusneuvojilta. Koulutusneuvojat antavat myös tietoa oppisopimuskoulutuksista. (Nuorten palvelut 2013, hakupäivä 6.9.2013.) Lisäksi Työ- ja elinkeinotoimistolla on useita nuorille suunnattuja verkko- ja puhelinpalveluita. Näitä ovat esimerkiksi Koulutuslinja, Facebookin koulutusneuvonta, Uralinja, AVO- ammatinvalintaohjelma ja Ammatinetti. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 6, hakupäivä 17.9.2013.)

Nuorisotakuu velvoittaa myös nuorta aktiivisuuteen, sillä alle 25-vuotiailla ilman peruskoulun tai lukion jälkeistä tutkintoon johtavaa ammatillista koulutusta olevilla nuorilla on velvollisuus hakea tutkintoon johtavaan, ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen keväisin. Nuoren on haettava vähintään kahta koulutuspaikkaa. Haku on tehtävä myös työkokeilun tai muun palvelun aikana. (Nuorten palvelut 2013, hakupäivä 6.9.2013.) Jos nuori jättää ilman syytä hakematta koulutukseen, kieltäytyy koulutuksesta tai menettelee niin, ettei häntä valita koulutukseen, menettää hän oikeuden taloudelliseen tukeen eli työmarkkinatukeen. Myös koulutuksen keskeyttäminen ilman pätevää syytä johtaa työmarkkinatuen menettämiseen. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 7, hakupäivä 17.9.2013.)

5.4 Kansaneläkelaitoksen tukitoimet (KELA)

Kansaneläkelaitoksen tehtävänä nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen vastaisessa työssä on selvittää vajaakuntoisten ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kuntoutuksen tarve. Tavallisesti näillä nuorilla on terveydellisistä syistä johtuen vaikea saada töitä. Osa heistä on joko määräaikaaisesti tai toistaiseksi myönnetyllä työkyvyttömyys eläkkeellä. Kelan toiminnan tavoitteena on rakentaa nuorelle realistiset tukitoimet ja suunnitelmat työllistymisen ja töihin paluun kannalta. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 11–12, hakupäivä 17.9.2013.)

Kuntoutustarveselvitys järjestetään silloin kun henkilöllä on todettu työ- tai toimintakyvyssä rajoitteita, joiden vaikutuksia työssä selviytymiseen tai kuntoutusmahdollisuuksiin ei ole selvitetty riittävästi ja jotka vaikeuttavat kuntoutuksen suunnittelua. Selvityksessä tarkastellaan asiakkaan fyysistä ja psyykkistä terveydentilaa ja toimintakykyä suhteessa työelämän vaatimuksiin. Lisäksi kartoitetaan asiakkaan työ- ja elämäntilannetta. Lisäksi Kela voi järjestää tarvittaessa nuorelle kuntoutustutkimusta, jos terveydenhuollon, opetustoimen tai muiden paikallistoimijoiden asiantuntemus ei riitä ammatillisen kuntoutussuunnitelman laatimiseen. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012, 40, hakupäivä 21.8.2013.)

Kansaneläkelaitos järjestää ammatillista kuntoutusta työkyvyttömyyden estämiseksi tai työ- ja ansiokyvyn parantamiseksi. Nuorten kohdalla arvioidaan aiheuttaako sairaus, vika tai vamma yhdessä hänen elämäntilanteensa kanssa olennaisia rajoituksia ammatin tai työn valinnassa. Ammatillisen kuntoutuksen avulla nuorta autetaan sopivan ammatin löytämisessä ja työelämään kiinni pääsemisessä. Ammatillisen kuntoutuksen palveluiden kautta nuorella on myös mahdollisuus palata työelämään, jos hänellä on määräaikainen tai toistaiseksi myönnetty työkyvyttömyyseläke. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012, 40, hakupäivä 21.8.2013.)

Kelan nuorelle tarjoama tuki voi olla myös työkokeilua, työhön valmennusta, koulutuskokeilua tai ammatillisia kuntoutuskursseja. Työkokeilut on suunnattu nuorille, joiden on vaikea työllistyä, saada ammatillisia opintoja päätökseen tai löytää sopivaa koulutusala. Työhönvalmennus on taas suunnattu asiakkaille, jotka tarvitsevat tukea työelämään siirtymiseen tai palaamiseen tai tarvitsevat varmistusta ammatillisille suunnitelmilleen. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012, 40, hakupäivä 21.8.2013.)

Kelan järjestämät nuorten ammatilliset kuntoutuskurssit on tarkoitettu 16–25 –vuotiaille koulutusta vailla oleville tai koulutuksen keskeyttäneille nuorille sekä ammattiin valmistuneille nuorille, joiden on vaikea työllistyä. Syinä työhön tai koulutukseen sitoutumisen esteenä voivat olla sairaus, syrjäytyminen tai elämänhallinnan puute. Kurssien tavoitteena on auttaa nuoria työelämäänsä työharjoittelun kautta tai löytää heille sopiva koulutus- tai ammattiala. Lisäksi kurssien avulla tavoitellaan nuoren omien voimavarojen ja vahvuuksien tunnistamista, elämänhallinnan, sosiaalisten taitojen ja aktiivisuuden lisäämistä, ammatillisten valmiuksien parantamista sekä toimivan tukiverkoston luomista nuoren omalle asuinpaikkakunnalle. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012, 41, hakupäivä 21.8.2013.)

Kelan myöntämä tuki nuorelle voi olla myös lääkinnällistä kuntoutusta kuten sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskursseja sekä kuntoutuspsykoterapiaa. Kelan järjestämä tuki voi olla myös työhön tai opiskeluun tarvittavien apuvälineiden järjestämistä. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 11–12, hakupäivä 17.9.2013.) Vuonna 2011 Kelan myöntämiä nuorten 16–29 -vuotiaiden ammatillisen kuntoutuksen palveluita sai 6 362 asiakasta. Näistä koulutuskokeilussa oli 5 061 asiakasta, työ- tai koulutuskokeilussa tai työhönvalmennuksessa 808 asiakasta ja ammatillisilla kuntoutuskursseilla 425 asiakasta. Kuntoutustarveselvityksiä tai kuntoutustutkimuksia tehtiin 373 asiakkaalle. Vaikeavammaisten apuvälineitä saivat 251 asiakasta. Muita Kelan myöntäviä kuntoutuspalveluita sai 11 asiakasta. (Vainiemi 2012, 11, hakupäivä 2.11.2013.)

5.5 Kolmassektori

Erilaisilla kolmannen sektorin yhdistys ja järjestötoiminnoilla on suuri merkitys nuorten hyvinvoinnissa ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Erilaiset yhdistykset ja järjestöt kuten urheiluseurat, opiskelijajärjestöt, kulttuuriharrastusseurat, ihmisoikeusjärjestöt, uskonnolliset yhdistykset, ammatti- ja työmarkkinajärjestöt, monikulttuurillisuus-yhdistykset ja poliittiset puolueet tarjoavat nuorille tärkeitä järjestötoiminnan paikkoja. (Nuoret ja ehkäisevä työ 2012.) Lisäksi ne ovat merkittäviä nuorten tukijoita erilaisissa elämäntilanteissa ja arjen sujumisessa. Ne tarjoavat nuorille mielekästä toimintaa, ennaltaehkäiseviä toimia ja palveluita. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 13–14, hakupäivä 17.9.2013.)

Vapaa-ajan osallistuminen on nuorten socialisaatiolle tärkeää, erityisesti siksi, että se on yleensä vapaaehtoista. Nuoren vapaa-ajan luontaisissa kasvuympäristöissä on tärkeää, että aikuiset edistävät nuorten hyvinvointia, estävät ongelmien ilmaantumista ja ennalta ehkäisevät ongelmien vakavoitumista yksin ja yhdessä nuoren muiden kasvuympäristöjen toimijoiden kanssa. Nuoret viettävät vapaa-aikaansa kunnallisessa nuorisotoiminnassa, kolmannen sektorin harrastustoiminnassa, urheiluseuroissa ja neljännen sektorin niin sanotuissa hengailupaikoissa. (Nuoret ja ehkäisevä työ 2012, hakupäivä 3.9.2013.)

Nuoren kaikkien kasvuympäristöjen aikuisilla, erityisesti vapaa-ajan toimintoja ohjaavilla aikuisilla, on tärkeä rooli erilaisten nuorten mukaan tulon esteiden poistamisessa yhdessä nuorten kanssa. Kaikkien hyvinvoinnin kannalta on tärkeää luoda avoimet harrastus- ja nuorisotoiminnan kentät, joihin kaikki halukkaat nuoret ovat tervetulleita riippumatta heidän sosiaalisesta ja kulttuurisesta taustastaan. Nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen eivät ole vain poliittisia kysymyksiä vaan myös nuoren kehityksen ja hyvinvointikokemusten kannalta merkittäviä asioita. (Nuoret ja ehkäisevä työ 2012, hakupäivä 3.9.2013.)

Erilaiset yhdistykset ja järjestöt osallistuvat syrjäytymisen ehkäisyyn ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen myös työllistämisen, tukitoiminnan ja vapaaehtoistoiminnan avulla. Erilaiset työllistämisen mallit ja työkokeilut auttavat työmarkkinoille tutustumisessa ja paluussa. Tukitoiminnalla taas tuetaan erilaisissa vaikeissa elämäntilanteissa olevia selviämään arjenhaasteista esimerkiksi tukihenkilö- tai ryhmätoimintojen avulla. Kolmannen sektorin toimijoilla on suuri merkitys tämän päivän yhteiskunnassa niin terveyden, hyvinvoinnin, työllistämisen, vapaa-ajan kuin sosiaalisuuden kannalta. (Nuoret ja ehkäisevä työ 2012, hakupäivä 3.9.2013.)

6 TUKIEN TOIMIVUUS

6.1 Tukitoimien arviointia

Syrjäytymistä ehkäisevien toimenpiteiden ja palveluiden vaikuttavuudesta on hyvin vähän tutkimus- ja arviointitietoa. Se tieto mitä toimenpiteiden seurannoista löytyy, liittyy säännösten toimeenpanoon ja palveluiden saatavuuteen. Saatavilla olevien raporttien arviot toimenpiteiden vaikuttavuuksista perustuvat pääasiassa asiantutkijoiden arvioihin. (Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? 2013, 7.)

Eri ministeriöt seuraavat nuorisotakuun toteutumista säännöllisesti hallinnonaloittain. Toteutusta seurataan tulosohjauksen keinoin sekä käytettävissä olevin tilastotiedoin ja seurannoin. Lisäksi tietoa nuorisotakuun toimintamallin käyttöönotosta ja siihen liittyvästä kehittämistyöstä tullaan saamaan nuorisotakuun toimeenpanon ensimmäistä vuotta koskevasta tutkimushankkeesta, joka valmistuu 31.3.2014 mennessä. Tutkimuksen tavoitteena on myös tuottaa luotettavia indikaattoreita ja mittareita arvioimaan nuorisotakuun toimien vaikuttavuutta. Tutkimuksen toteuttaa Kuntoutussäätiö. (Nuorisotakuun toteutus 2013, 14.)

Oulun kaupungin turvallisuus työryhmän mielestä kaupungin tukitoimien arviointi syrjäytymisen ehkäisyssä on haasteellista, koska kattavia ja selkeitä reaaliaikaisia mittareita ei ole käytettävissä. Arviointia vaikeuttaa myös yksilöllisten, perhekohtaisten ja yhteiskunnallisten taustamuuttujien hankala vakioitavuus ja ennustettavuus. Tulevia uhkia on kuitenkin onnistuttu ennakoimaan ja niihin on pystytty varautumaan tiedon kerryttämis- sen avulla. Työryhmän ehdottamia kehittämistoimenpiteitä syrjäytymisen ehkäisemisessä olisivat toimeentuloon liittyvien asiointien helpottaminen, nuorten työllistämistä edistävien toimenpiteisiin panostaminen, erilaisten hankkeiden levittäminen laajemmin eri kouluihin ja palvelujärjestelmän kehittäminen oppilaiden mielenterveys-, masennus- ja muissa ongelmissa. Myös viranomaisyhteistyössä on työryhmän mielestä parannettavaa. Lisäksi työryhmän mielestä verkkonuorisotyöhön panostaminen on kannattavaa. (Turvallisempi Oulu 2013, 50, hakupäivä 16.9.2013.)

6.2 Tilastotietoja määristä

Työttömien nuorten osuus lasketaan työllisten ja työttömien summasta eli työvoimasta. Suomessa työttömyyttä tilastoivat Tilastokeskus ja työ- ja elinkeinoministeriö. Tilastokeskus mittaa työttömyyttä otospohjaisilla työvoimatutkimuksilla ja työ- ja elinkeinoministeriö seuraa työttömyyttä hallinnollisella työnhakijarekisterillä. Mittausten tulokset eroavat selkeästi toisistaan, koska mittaustavoilla on hieman eri tarkoitus. Lisäksi tuloksiin vaikuttavat organisaatioiden eri määritelmät työttömistä. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksissa osa opiskelijoista määritellään työttömiksi, jos he ilmoittavat etsivänsä työtä ja voivansa ottaa sitä vastaan kahden viikon kuluessa. Työ- ja elinkeinoministeriön työnhakijarekisterissä opiskelijat lasketaan lukukausien aikana opiskelijoiksi. Kaikki nuoret eivät myöskään ilmoittaudu työttömiksi työnhakijoiksi mikä vaikuttaa Työ- ja elinkeinoministeriön tilastoihin. (Nuorisotakuu, hakupäivä 3.11.2013.)

Tilastokeskuksen syyskuun 2013 työvoimatutkimuksen mukaan 15–24 – vuotiaita nuoria oli työttöminä 48 000. Nuorten työttömyysaste oli 0,9 % suurempi kuin vuotta aikaisemmin. Työ- ja elinkeinotoimiston työnvälitystilaston mukaan alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli syyskuussa 37 000. Tämä on 7 000 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. (Syyskuun työttömyysaste 7,6 % 2013, hakupäivä 3.11.2013.)

Tilastokeskuksen vuosien 1987–2010 aikasarjatietojen mukaan nuorten syrjäytyminen olisi vähentynyt viime vuosina. Enimmillään vain peruskoulun suorittaneita 15–29 -vuotiaita syrjäytyneitä nuoria on ollut 88 984 vuonna 1992. Vuonna 2010 heitä oli 59 784. (Myrskylä 2012, 5.) Nuorten yhteiskuntatakuu- työryhmän arvion mukaan Suomessa oli vuonna 2012 työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria noin 40 000. Näistä täysin tilastojen ulkopuolisia arvioitiin olevan noin 25 000. He eivät ole koulutuksessa, työelämässä tai työnhakijoina. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012, 6-8, hakupäivä 21.8.2013).

6.3 Tukitoimien tuloksia

Kuntien velvollisuus työllistää pitkäaikaistyöttömiä ja työttömän töihin lähteminen tukensa menettämisen uhallä ovat olleet valtion niin sanottuja aktiivisia työvoimapolitiittisia toimenpiteitä, mutta suurta työllistävää vaikutusta niistä ei ole ollut Tasavallan har-

joittelijat ja tukityöllistetyt ry:n hallituksen puheenjohtajan Kari Laurilan mukaan. Sanomalehti Kalevan haastattelussa Laurila viittaa työ- ja elinkeinoministeriön tutkimustuloksiin, joiden mukaan työharjoittelun työmarkkinatuella työllistävä vaikutus on 12,3 % ja valmentavan koulutuksen 11,5 %. Palkkatuettutyö ja oppisopimuskoulutus ovat Laurilan mukaan parhaiten työllistäviä toimenpiteitä. Nämä ovat nuorille eniten suunnattuja toimenpiteitä. Laurilan mukaan työharjoittelun myötä työtä riittää usein vain tuetun jakson verran, minkä jälkeen on taas uuden harjoittelun vuoro. Näistä yhteiskunnan tuella tarjottavista määräaikaaisista työmahdollisuuksista on muodostunut työnantajille ilmaistyyövoiman käyttämisen mahdollisuus. Tämä vaikuttaa työmarkkinoihin monella tapaa; työttömien turhautumista harjoitteluihin kun harjoittelut eivät työllistä, työharjoittelupaikkojen vaihtuminen alalta toiselle sekä työnantajien tapa korvata työvoimaa työharjoittelijoilla. (Kuonanoja 2012.)

Tutkimusten mukaan työvoimapolitiikan toimenpiteet, taloudelliset kannustimet ja sanktiot, ovat lisänneet työllistymistä jonkin verran, mutta niiden ryhmien osalta joilla on todellisia edellytyksiä työllistyä. Työttömyystilanteeseen sopeutumista lisäävät toimenpiteet ovat vaikuttaneet positiivisesti huono-osaisempien ryhmien mielenterveyteen kun taas voimakkaat työvoimapolitiittiset toimenpiteet vaikuttavat kielteisesti niin työllistymiseen kuin mielenterveyteen. Pitkäaikaistyöttömille ja vajaakuntoisille tarkoitettujen työhön kuntouttamistoimenpiteiden on todettu tuottaneen tuloksia. Yli puolet projekteihin osallistuneista ovat työllistyneet tai päässeet koulutukseen projektien myötä. Työllistymisedellytysten parantamisen lisäksi ne mahdollistivat toimeentulon kohentumisen sekä tunteen työkyvyn ja terveydentilan parantumisesta. (Hyväri 2010:310–312.)

Hallituksen toukokuussa 2013 pidetyn nuorisotakuun tiedotustilaisuuden mukaan alle 25-vuotiaille työttömille 93,1 % oli tehty suunnitelma ennen kolmen kuukauden työttömyyden ylittymistä. Alle 25-vuotiaista 71,8 %:lle oli löytynyt työtä, koulutusta tai palvelua kolmessa kuukaudessa. 25–29 vuotiaista sitä oli löytynyt 62,4 %:lle. Tiedotustilaisuudessa esitettyjen tulosten mukaan vastavalmistuneista nuorista, joiden 3 kuukauden työttömyys ei ylittynyt 34 %, heistä oli saanut työtä, 5 % oli aloittanut koulutuksen, 4 % oli työllistetty, 12 % oli aloittanut valmennuksen tai työkokeilun, 2 % oli aloittanut kuntouttavassa työtoiminnassa, 4 % heistä oli siirtynyt työvoiman ulkopuolelle ja 39 % ei ollut jatkanut työnhakua. Tähän viimeiseen ryhmään on laskettu ne henkilöt joiden työttömyys on päättynyt, mutta sen syytä ei ole ilmoitettu sekä henkilöt, jotka eivät ole uusineet työnhakuaan. Lisäksi ryhmään sisältyy muu syy tai ei tietoa ilmoittaneiden

ryhmä. Hallituksen tiedotteen mukaan tähän ryhmään kuuluvat nuoret ovat voineet saada työtä tai koulutuspaikan, mutta eivät ole ilmoittaneet asiasta TE-toimistoon. (Hallitus tiedotti nuorisotakuusta 2013, hakupäivä 4.11.2013.)

6.4 Poliittikkatoimien vaikuttavuus

Sosiaali- ja terveysalan asiantuntijalaitosten yhteenliittymä SOTERKO on tehnyt tietojen ja arviointikatsauksen lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäisevien poliittikkatoimien vaikuttavuudesta. Arviointikatsauksen mukaan nuorten syrjäytymisen kannalta Suomen koulutusjärjestelmässä on puutteita oppilaanohjauksen kattavuudessa, toisen asteen opintojen aloittamisessa sekä ammatillisten opintojen loppuun saattamisessa. Koulutustakuu auttaa estämään koulutusuralta syrjäytymistä toiselle asteelle siirryttäessä enemmistön osalta, mutta suurimmassa syrjäytymisen vaarassa olevilla koulutuksesta toiseen ohjaaminen ei toimi. (Mitä tiedämme poliittikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? 2013, 56.)

Arviointikatsauksen mukaan työpajat eivät suuntaa nuoria työmarkkinoille eikä syrjäytymisvaarassa olevia nuoria suosita oppisopimuksissa. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten työmarkkinoille integroituminen on vaikeaa ja siihen tulisi etsiä ratkaisuja. Arviointikatsauksen mukaan nuorisotakuun käytännön toimeenpanossa on puutteita. Etenkin erityisryhmät kuten maahanmuuttajataustaiset, kouluttamattomat, koulutuksensa keskeyttäneet ja mukautetun koulutuksen saaneet nuoret eivät ole hyötäneet takuusta toivotun mukaisesti. (Mitä tiedämme poliittikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? 2013, 56.)

6.5 Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta

Etsivää nuorisotyötä tarjottiin 287 kunnan alueella vuonna 2012. Yli 20 000 nuoreen oltiin yhteydessä, joista tiiviimpää yhteistyötä tehtiin 14 614 nuoren kanssa. Näistä nuorista 75 %:lle löytyi jatkotoimenpiteitä, 20 %:lle ei ollut löytynyt toimenpidettä ja viisi prosentti nuorista kieltäytyi tarjotuista toimenpiteistä. (Häggman 2012, 5, hakupäivä 23.9.2013.)

Valtakunnallisen Työpajayhdistyksen mukaan työpajoissa oli vuonna 2011 yli 21 000 valmentautujaa, joista 13 000 oli alle 29-vuotiasta. Valmentautujien määrät ovat kasvaneet viime vuosina. Työpajoista vain 29 % pystyy vastaanottamaan kaikki pajatoimintaan ohjautuvat valmennettavat. Valmentautujia työpajoille lähettävät eniten työvoimahallinto (57 %), eri koulutuksen järjestäjät (12 %) sekä KELA, sosiaalitoimi, työeläkelaitokset ja rikosseuraamuslaitos (yhteensä 14 %). (Nuorten työpajatoiminta nuorisotakuun toteuttajana monialaisessa toimintaympäristössä 2013, hakupäivä 1.11.2013.) Työpajatoimintaan osallistuneilta nuorilta saadun palautteen mukaan toiminta antaa mahdollisuuden toteuttaa omia tavoitteita, toiminnassa opitaan hyödyllisiä taitoja sekä tarjoavat yhteenkuuluvuutta. Toiminnan suuri puute on sen kykenemättömyys luoda nuorille selviä reittejä työelämään ja luoda mahdollisuuksia työllistyä. (Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? 2013,48, hakupäivä 20.9.2013.)

Nuorisoasioista vastaava kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäen mukaan nuorten hakeutuminen nuorten työpajatoimintaan ja etsivän nuorisotyön piiriin kertoo siitä, että niiden tarjoamat palvelut vastaavat nuorten odotuksiin. Nuorten työpajatoimintaa tehdyt nuorisotakuun lisäykset mahdollistivat vuonna 2012 yli 14 400 nuoren pajatoimintaan osallistumisen. Tämä kertoo Arhinmäen mukaan sen, että siltä osin nuorisotakuun tavoitteita on saavutettu. Nuorisotakuun merkitys vahvistuu etsivän nuorisotyön kasvaneiden lukujen kautta. Arhinmäki korostaa viranomaisyhteistyön merkitystä kunnissa ja paikallistasolla nuorisotakuun toteuttamisessa. (Arhinmäki 2013, hakupäivä 4.11.2013.)

6.6 Taloudelliset vaikutukset

Työllisyys- ja yrittäjyysosaston väliraportin mukaan arvioitujen 40 000 syrjäytynyttä maksaa noin 300 miljoonaa euroa vuodessa. Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan yhdestä syrjäytyneestä aiheutuva kansantulon menetys on noin 700 000 euroa, jos syrjäytyminen kestää koko odotettavissa olevan työiän eli noin 40 vuotta. Julkisen talouden vastaava menetys on 430 000 euroa. Nuoren työkyvyttömyyden kustannukset syntyvät menetetyistä työpanoksesta ja hoito- ja etuuskuluista. Kun 30 -vuotias jää työkyvyttömyyseläkkeelle, hänen menetetyn työpanoksensa arvo on yli 1,5 miljoonaa euroa. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012, 19, hakupäivä 3.11.2013.)

Nuorisotakuun toteuttamiseen on hallitusohjelmassa linjattu 60 miljoonaa euroa vuosittain nykyisen hallitusohjelman ajan. Tästä koulutustakuun osuus on 24 miljoonaa euroa ja työllisyystakuun 28 miljoonaa euroa. Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan rahoituksen osuus on 8 miljoonaa euroa. Lisäksi hallitusohjelmaan on lisätty valmistelutyötyhmän kehysriihessä nuorten aikuisten osaamisohjelma, jonka kustannukset ovat vuonna 2013 27 miljoonaa euroa ja vuosina 2014–2016 52 miljoonaa euroa vuosittain. (Oivo 2012, hakupäivä 3.11.2013.)

7 KYSELYSTÄ SAATUJEN TULOSTEN ARVIOINTIA

7.1 Kyselyn toteutus

Halusimme kyselymme avulla tutkia syrjäytyneen nuoren määritelmää, nuorisotakuun toimivuutta, käytössä olevia tukitoimia ja niiden toimivuutta sekä niiden toteuttamisen haasteita ja kehittämideoita. Siksi kohdistimme kyselyn nuorisotakuuta ja siihen liittyviä tukitoimia toteuttaville viranomaisille. Lähetimme kyselyn neljälle eri organisaatiolle; KELA, TE-toimisto, etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta, Oulun ja Sodankylän alueille.

Sovimme etukäteen organisaatioiden kanssa kyselylomakkeiden lähetys- ja palautustavasta sekä organisaatiot nimesivät meille yhteyshenkilöt. Tutkimusjoukosta ei tullut kovin laaja, mutta emme kuitenkaan usko, että tämä käytäntö olisi vaarantanut meidän vastausten laatua. Lähetimme kyselylomakkeet organisaatioiden yhteyshenkilöille sähköpostilla ja he välittivät kyselyn organisaation sisällä valituille henkilöille. Kyselyjä lähetimme 19 ja vastauksia saimme 10. Muutama kyselyn saaneista olisi halunnut vastata kyselymme, mutta eivät ehtineet vastata siihen määräaikaan mennessä. Vastauksen meille sai lähettää joko kirjeitse tai sähköpostilla. Vastauksia saimme molemmilla tavoilla. Vastaukset käsiteltiin luottamuksella, vaikka ne osittain tulivatkin tunnistettavasti sähköpostilla tai sähköpostin liitteenä meille.

Kysyimme kyselyssä eri organisaatioiden mahdollista syrjäytynyt nuori määritelmää, koska syrjäytynyt määritelmään liittyy niin paljon epämääräisyyttä, ristiriitoja ja negatiivisuutta. Kuitenkin määritelmää käytetään yleisesti. Lisäksi halusimme kyselyn avulla selvittää minkä mukaan eri organisaatiot toteuttavat nuorten syrjäytymisen vastaista työtänsä. Tämän kysymyksen myötä halusimme selvittää mihin kukin organisaatio perustaa toimintansa. Opinnäytetyön teoriaosuutta työstäessämme meille heräsi tunne, että toimintasuunnitelmia oli paljon ja mietimme tekeekö se toiminnasta sekavaa.

Kysyimme kyselyssä eri organisaatioiden käytössä olevia tukitoimia ja niiden toimivuutta, tuloksia ja haasteita. Näiden kysymysten avulla halusimme tutkia poikkeavatko käytössä olevat tukitoimet eri organisaatioille suunnitelluista tukitoimista ja mitkä näistä käytössä olevista tukitoimista tuottavat erityisesti tuloksia. Lisäksi halusimme tutkia mitä haasteita eri alueilla ja organisaatioilla on tukitoimien toteuttamisessa. Kysyimme myös kyselyyn vastanneilta heidän omaa mielipidettä nuorisotakuun toimivuudesta.

Tällä kysymyksellä halusimme selvittää, mikä ajatus nuorisotakuuta ja nuorten syrjäytymistä ehkäiseviä tukitoimia toteuttavilla ammattilaisilla on nuorisotakuusta ja sen toimivuudesta yleisesti, varsinkin kun mediassa on puhuttu paljon nuorisotakuun toimimattomuudesta. Tärkeimmän kysymyksen jätimme viimeiseksi eli halusimme selvittää mitä mahdollisia kehittämisideoita eri viranomaisilla on nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja tukitoimien kehittämiseksi.

Teimme kyselyiden vastauksille aineistolähtöisen analyysin. Vertasimme Sodankylästä ja Oulusta saatuja vastauksia toisiinsa sekä organisaatioiden välisiä vastauksia varsinkin nuorten syrjäytymistä ehkäiseviä tukitoimia sekä miten eri organisaatiot määrittelevät syrjäytyneen nuoren. Tiedostimme, että paikkakuntien välillä on suuria eroja, mutta tarkoituksena olikin verrata Oulun kaltaisen suuren kaupungin haasteita pienempään Sodankylän kaltaiseen pohjoisen kuntaan. Kummalakin paikkakunnalla on omat haasteensa palveluiden tuottajina. Kyselyn vastauksista on yhteenveto opinnäytetyö lopussa liitteenä. (Liite 2)

7.2 Määritelmä syrjäytyneestä nuoresta

Tekemässämme kyselyssä halusimme eri organisaatioiden kertovan meille oman käsityksensä määritelmästä syrjäytynyt nuori. TE-toimistosta saamiemme hallinnosta tulneiden vastausten mukaan, heidän organisaatiossa ei ole laadittu määritelmää syrjäytyneestä nuoresta, mutta nuorella henkilöllä he tarkoittavat alle 30 – vuotiasta henkilöä. Vastauksien mukaan yleisesti syrjäytyneellä nuorella voidaan kuitenkin tarkoittaa asiakasta, joka ei ole kiinnittynyt yhteiskuntaan, työ- tai koulutusmarkkinoille ja jolla ei ole asiakkuutta minkään viranomaisen kanssa, esimerkiksi sosiaalitoimen tai mielenterveystoimiston kanssa. Oulun TE-toimisto ei käytä ammattisanastossa ollenkaan termiä syrjäytynyt nuori. He määrittelevät asiakkaansa työttömyyden keston mukaan. Nuorta, joka on ilmoittautunut työnhakijaksi TE-toimistoon, ei voida ajatella syrjäytyneeksi, koska hän on hakeutunut viranomaisten palvelujen piiriin.

Oulun työpaja totesi syrjäytynyt käsitteen olevan laajan ja vaikeaksi määritellä. Vastauksessa syrjäytynyt nuori kuvailtiin nuoreksi alle 29-vuotiaaksi, joka on jäänyt koulutuksen ja työelämän ulkopuolella. Nuoreksi joka tarvitsee tukea ja ohjausta elämäntilanteensa selkiyttämiseen, sekä koulutukseen tai työllistymiseen johtavan polun rakentami-

seen. Ääripäässä ovat nuoret, joilla on vakavia puutteita elämänhallinnassa, terveys-, asunto- ja taloustilanteessa sekä sosiaalisissa suhteissa. Näistä esimerkkeinä yksinäisyys, päihdeongelmat ja masennus. Kuitenkin on tärkeä huomioda, että mikäli työpajatoimintaan mukaan tuleva nuori olisi syrjäytynyt, hän ei olisi hakeutunut työpajatoimintaan mukaan. Vastauksissa viitataan jo aikaisemminkin todettuun asiaan, että nuori ei voi olla syrjäytynyt mikäli hakeutuu niin sanotusti palveluiden piiriin. Työpajatoiminnassa on kuitenkin mukana syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Riski, miksi nuori voisi syrjäytyä, voi olla erilaisissa ongelmissa. Yleisimmät ongelmat nuorilla ovat mielenterveys- ja päihdeasiat, uusavuttomuus, taloudelliset seikat sekä sosiaalisten tilanteiden pelko.

Saamissamme vastauksissa myös etsivä nuorisotyö ja KELA määrittelevät termin syrjäytynyt nuori työn ja koulutuksen ulkopuolelle jääneeksi henkilöksi, jolla on kapea sosiaalinen ympäristö. Syrjäytyminen liitettiin myös huostaan otettuihin perhe- tai nuorisokodeissa asuviin nuoriin.

7.3 Organisaation toimintasuunnitelma

TE-toimistojen ohjenuorana nuorten syrjäytymisen vastaisessa toiminnassa on yhteiskuntatakuu eli nuorisotakuu, joka on kirjattu myös TE-toimiston toiminta- ja palvelustrategiaan. TE-toimisto aktivoi nuorisotakuussa määritellyllä tavalla kaikkia alle 25-vuotiaita ja alle 30-vuotiaita vastavalmistuneita viimeistään kolmen kuukauden sisällä kun he tulevat asiakkaaksi TE-toimistoon. Nuorelle tehdään TE-toimistossa työllistymissuunnitelma tai sitä vastaava suunnitelma, jota lähdetään toteuttamaan tapauskohtaisesti. KELA:lla ei ole erillistä toimintasuunnitelmaa nuorten syrjäytymiseen liittyen.

Oulun työpajapalveluilla on voimassa oleva Laatukäsikirja, minkä mukaan toimintaa toteutetaan. Laatukäsikirjan mukaan työpajatoiminnan tavoitteena on tuottaa ja kehittää nuorille työ- ja yksilövalmennuspalveluita sekä ryhmävalmennuspalveluita moniammatillisesti. Toiminnan tarkoitus on antaa nuorelle mahdollisuus päästä pajatoiminnan kautta elämään kiinni eli auttaa nuorta elämässä eteenpäin, sekä tukea koulutukseen ja työelämään hakeutumisessa. Oulun etsivä nuorisotyö pohjaa toimintansa Nuorisolakiin luku kolme ja pykälään seitsemän. Pykälä koskee kuntien nuorisotyötä ja -politiikkaa. Sodankylässä työpajatoimintaa on tehty sosiaalisen työllistymisen palvelukartan avulla,

johon on avattu palveluprosessit. Lisäksi on myös laadittu kehittämissuunnitelma, johon on eritelty nuorten palvelut. Lisäksi toimintaan on laadittu kehittämissuunnitelma, johon on eritelty nuorten palvelut.

7.4 Käytössä olevat tukitoimet

TE-toimiston käyttämät tukitoimet ovat kaikki TE-palvelut muun muassa työnvälitys, työnhakuvalmennus, urasuunnittelu, koulutusneuvonta, ammatinvalinnanohjaus, ura- valmennus, työkokeilu, työvoimakoulutus, Sanssi-kortti eli nuorten palkkatuki, kuntout- tava työtoiminta, yrittäjäyyspalvelut eli starttiraha. Oulun TE-toimiston vastauksen saimme osaamisen kehittämisen palvelulinjalta ja heidän asiakkaillaan on yleensä osaamisessa kehitettävää työllistyäkseen. Oulun alueella yleisten osaamista tukevien aktivointitoimien lisäksi käytetään Byströmin taloa sekä etsiviä nuorisotyöntekijöitä. Molempien TE-toimistojen tärkeimpänä tukitoimena mainittiin moniammatillinen yh- teistyö eri viranomaisten kanssa, mutta Sodankylän TE-toimisto painotti moniammatil- listen viranomaisverkostojen lisäksi ennen kaikkea työnantajien ja yrityselämän edusta- jien kanssa tehtävää yhteistyön tärkeyttä.

Oulun ja Sodankylän nuorten työpajatoiminnassa käytännön tukitoimet ovat hyvinkin samanlaiset. Seita-säätiö tuottaa työn kautta valmennus-, kuntoutus- ja koulutuspalvelu- ja kahdeksassa eri työpajassa. Lisäksi nuorilla on mahdollisuus osallistua monipuolisiin ryhmävalmennuksiin, joiden sisältöihin heillä on mahdollisuus myös itse vaikuttaa. Valmennusta toteutetaan työ- ja yksilövalmennuksen keinoin. Toiminnan vahvuutena on monialainen yhteistyöverkosto. Oulun työpajalla on myös ohjattua työtoimintaa, työvalmennusta, yksilövalmennusta, työelämävalmennusta, ryhmävalmennusta, koulu- tusta ja kursseja. Työpajat antavat myös nuorille mahdollisuuden korottaa arvosanoja ja pajatyöskentelystä voi saada työtodistukseen verrattavan osaamistodistuksen.

Etsivä nuorisotyö painottaa vastauksessaan yhteistyötä eri viranomaisten kesken. Par- haimman tuen saa tekemällä yhteistyötä esimerkiksi työpajojen, TE-toimiston, mielen- terveystoimiston, sosiaalitoimen, nuorisotoimen ja muiden toimijoiden kanssa.

KELA:n tehdessä ratkaisuja kuntoutusetuuksien myöntämisistä nuorille, heidän tervey- dentilan lisäksi huomioidaan nuoren kokonaisvaltainen elämäntilanne. Yleisimmät KE-

LAN nuorille suunnatut tukitoimet ovat ammatillinen kuntoutus, kuntoutuspsykoterapia, nuorten harkinnanvaraiset kuntoutuskurssit ja erilaiset hankkeet. Sairaus ja elämäntilanne yhdessä voivat aiheuttaa nuorelle erilaista kuntoutustarvetta. Esimerkiksi kuntoutuspsykoterapiaa ja vammaistukea voidaan myöntää psykoterapian omavastuukustannuksiin. Vammaistukea voidaan myöntää myös muissa tilanteissa jos lapsella tai nuorella on ihan diagnosoitu sairaus.

7.5 Ajatuksia nuorisotakuusta

Kyselyssä halusimme kartoittaa neljän eri organisaation käsitystä nuorisotakuusta ja siitä miten se heidän organisaatiossa näyttäytyy. KELA:n vastauksissa todettiin nuorisotakuun olevan vieras käsite heidän organisaatiossaan. Eli käsiteltäessä nuorten asioita, ei viitata nuorisotakuuseen. Etsivässä nuorisotyön mukaan nuorisotakuu ei varsinaisesti näy heidän työssään.

Oulun etsivä nuorisotyö muistuttaa, että TE-toimistolla on varsinainen vastuu nuorisotakuun noudattamisesta. TE-toimistot ovatkin siihen panostaneet, mutta huomanneet törmäävänsä ongelmiin, johon ei voida nuorisotakuulla vaikuttaa. Tästä esimerkkinä TE-toimiston kyselyssä esille tuoman yhteiskunnassa vallitsevan taloudellisen tilanteen ongelman, eli nuorisotakuu ei oikein toimi tämän hetkessä tiukassa taloustilanteessa, koska töitä ei ole tarjolla. Esimerkkinä mainitaan vastavalmistuneen vaikea työllistymismahdollisuus. On helpompaa löytää ammattikouluttamattomille palveluja, kun työkokeilua voidaan käyttää ammatinvalinnan suunnittelussa. Lisäksi TE-toimisto muistuttaa, että pelkällä politikoinnilla ei saada työmarkkinoita toimimaan niin kuin hallituksen tahtotila olisi edellyttänyt. Työmarkkinat toimivat omien lainalaisuuksien ja markkinatilanteiden puitteissa, ei poliitikkojen haluamalla tavalla. Jos maassa on lama, niin nuoret eivät työllisty, vaikka olisi olemassa minkälaisia yhteiskuntatakuita tahansa. Jos epäkohdalle kohdistetaan rahaa, pitäisi niitä voida käyttää joustavasti ja tavoitteellisesti. Joka vuosi jää työllistymistä edistäviä määrärahoja käyttämättä.

Oulun työpajalla on huomattu vuoden ajan voimassa olleen nuorisotakuussa tapahtuneen kehitystä. Kuitenkin todetaan, että vielääkään ei kaikkia nuoria saada nuorisotakuun piiriin. Yksi syy voi olla se, että kaikilla nuorisotakuun toimeenpanoon osallistuvilla viranomaistahoilla ei ole riittävästi resursseja lainsäädännön ja takuun edellyttämään

toimintaan. Ongelmaksi koetaan myös tiedon kulun takkuaminen. Kun yhteistyö kangertelee, kaikki nuoret eivät saa takuun edellyttämää palvelua tai se ei toteudu tavoiteajassa. Myöskään osa nuorista ei edes halua nuorisotakuun piiriin. Oulun työpajat kehittävät edelleen yhteistyökuvioita etsivän nuorisotyön kanssa.

Oulussa on lisätty työpajapaikkojen määrää sekä opiskelupaikkoja, mutta silti Oulussa on työttömiä alle 25-vuotiaita nuoria edelleen n. 2 500. Sodankylän työpaja pystyy ottamaan vastaan kaikki nuoret, jotka ohjautuvat palveluiden piiriin ja tukemaan heitä suunnitelmien toteutumisessa.

7.6 Tukitoimien toteuttamisen haaste

TE-toimisto toteaa vastuksessaan tukitoimien toteuttamisen haasteen olevan nuorisotakuuseen varattujen määrärahojen tuloksellisen käytön. Yhteiskuntatakuuseen on varattu 60 miljoonaa euroa käytettäväksi 2013–2015 vuosien aikana. Rahaa on varattu tarpeeksi, mutta niiden käyttöä on rajattu liiaksi. Käyttö on turhan jäykkää ja byrokraattista sekä määrärahojen käyttöön on asetettu liikaa ehtoja. Käytön markkinoinnissa parantamisen varaa, erityisesti yrityksiin päin. Työnantajilla on edelleen sellainen käsitys, että palkkatuen hakeminen on byrokraattinen toimenpide. Sitä se ei ole, vain yksi lomake tulee täyttää ja lähettää se TE-toimistoon käsittelyyn. Hyvällä tiedottamisella voidaan löytää lisää työpaikkoja nuorille. Työkokeilun haaste on ns. miesten alojen kuten auto-korjaamo- tai rakennusalojen työpaikkojen löytäminen. Haaste on myös nuorten oma aktiivisuus. Nuoria tule aktivoida ja motivoida erilaisiin toimenpiteisiin vain niin on mahdollisuus saada tavoittelemansa.

Työn toteuttamisen haasteeksi määriteltiin myös työhön käytetyn ajan vähyys. Vastauksen mukaan virkailijoilla ei ole aikaa tehdä työtä tehokkaasti, koska asiakasmäärät ovat suuret. Myöskään aktiivista ohjausta ei voida antaa kiireen takia, joten nuoren on tehtävä paljon töitä itse ajaakseen tilannetta eteenpäin.

Työpajoille haasteen tuovat nuorten erilaiset elämäntilanteet. Elämäntilanne nuorella voi olla niin ongelmallinen, että niin työpajalta kuin muustakin palvelujärjestelmästä on vaikea löytää juuri hänelle sopivaa palvelua. Oulun työpajalla on törmätty esimerkiksi tilanteeseen, että pikaisen avun saantiin muun muassa mielenterveysasioissa ei ole tar-

jolla. Päihdeasioissa avun saannissa on myös ollut ongelmia. Hoitoon ei pääse, koska on niin vähän resursseja tarjolla. Näistä syistä osa nuorista jää palvelujen ulkopuolelle tai heidät ohjataan hänelle sopimattomaan palveluun. Tämä taas johtaa siihen, että nuori vie paikan toiselta palvelua tarvitsevalta nuorelta. Sodankylässä Seita-säätiö kokee haasteeksi tukitoimia järjestettäessä yhteistyön muiden nuorten parissa työskentelevien kanssa. Palvelut voivat jäädä pirstaleisiksi ja olemassa olevia resursseja ei hyödynnetä riittävästi.

KELA:n vastuissa painottuu ongelmien kasaantuminen, koska tukitoimet eivät tavoita kaikkia avuntarvitsijoita ajoissa. Nuoren ympärillä voi olla nimellisesti monta toimijaa, mutta tekevätkö nämä tahot riittävästi yhteistyötä ja mitkä ovat heidän todelliset resurssit? Tiedon kulku luo myös ongelmia, onko sitä riittävästi? Tietääkö nuori, mistä hakea tarvitsemaansa apua esimerkiksi sairauteen tai muihin ongelmiin! Onko käytännössä palveluiden löytäminen helppoa ja kynnys matala hakeutua palvelujen piiriin? KELA pohtii myös miten olla ajoissa avun kanssa eli ennaltaehkäisevän työn merkitystä.

Oulun etsivä nuorisotyö on myös kokenut haasteeksi nuoren pääsyn asianmukaisiin terveyspalveluihin kuten mielenterveyspalveluihin tai muihin terveyskeskuspalveluihin. Nuorisotakuu ei voi toimia oikealla tavalla, jos nuori ei pääse hyvissä ajoin tarpeellisen tuen ja hoidon piiriin. Monella nuorella mielenterveysongelmat estävät työhön tai koulutukseen pääsyn. Ja tätä prosessia hidastaa terveyspalveluiden hitaus ja toimimattomuus.

7.7 Tuloksia tuottavat tukitoimet

Sodankylän kunnan alueella kyselyn vastausten mukaan kaikki tukitoimet tuottavat tulosta. Kun nuori saadaan aktivoitua ja tukitoimien piiriin, niin aina löytyy joku toimenpide millä nuorta voidaan tukea uuden elämän alkuun ja elämän hallintaan. Joskus tulokset voivat olla välittömiä, joskus välillisiä ja joskus vaikutukset näkyvät vasta pitemmällä aikaviiveellä.

Kyselyn vastausten mukaan Oulun kaupunki on erittäin hyvin mukana erilaisissa projekteissa, myös muutama muukin lähikunta on aktiivisena. Nuorten työpajat ja kaupungin työpörssin sivut ovat erinomaiset (www.ouka.fi/tyoporssi). TE-toimiston kanssa

tehty yhteistyön kehittäminen on tällä hetkellä hyvällä mallilla, mikä tarkoittaa nuorten helpompaa ohjautuvuutta TE-toimiston palveluita kohti. Myös etsivän nuorisotyön palvelut ja ryhmäpalvelut ovat alkaneet vetää nuoria mukaan toimintaansa nyt syksyn mittaan ja palaute sieltä on ihan hyvää, joten paljon positiivista on tarjolla.

KELA tähdentää oikea-aikaisen avun ja kuntoutustoimien saannin tärkeyttä. KELA:n tulee yleensä kuntoutustarpeessa olevat nuoret ja siksi hoito ja esimerkiksi hyvä psykoterapia voi auttaa eteenpäin vaikeissa tilanteissa.

Työpajoilla Oulussa ja Sodankylässä tuloksia tuottavat tukitoimet yhteistyöverkossa: oikea palvelu oikeaan aikaan. Eli kaikki tukitoimet tuottavat onnistumisia ja tuloksia, kun ne kohdistuvat juuri niitä tarvitseviin nuoriin. Nuorten kanssa suunnitellaan yksilölliset palvelut kuten esimerkiksi yksilövalmennus, säännöllisen vuorokausirytmin tukeminen, päivittäinen mielekäs tekeminen ja talouden kohentaminen.

7.8 Ideat tukitoimien kehittämiseksi

Kysyimme eri organisaatioilta miten he haluaisivat ideoida tai kehittää olemassa olevia tukitoimia toimivammiksi, jos heidän mielestä joku tukitoimi ei saavuta nuoria. Yleinen vastaus oli ennaltaehkäisevän työn tekeminen nuorten hyväksi. Nuoriin pitää panostaa lisäämällä resursseja kouluihin ja kouluterveydenhuoltoon. Erään kyselyyn vastanneen toive oli kehittää terveystoimen puolta niin, että siellä otettaisiin huomioon nuorisotakuu ja taattaisiin nuorille lääkäriaikoja ym. palveluita helpommin ja matalan kynnyksen periaatteella. Nuorille tulisi tarjota matalan kynnyksen palveluita jonottamatta!

Kyselyyn vastanneet organisaatioiden työntekijät olivat myös huolissaan siitä, että kuntien päättävissä elimissä ei ole välttämättä sellaisia henkilöitä jotka ovat todella kiinnostuneet ottamaan vastuuta ja kehittämään nuorten palveluiden kehittämisestä. Jokainen nuorten parissa toimiva taho, tulisi ottaa yhteistyökumppaniksi.

Tukitoimien kehittämisen tulisi olla nuorista ja heidän tarpeistaan lähtevää – ei organisaatiolähtöistä. Nuorten kanssa työtä tekevien mielestä nyt käytössä oleva ”Keppi ja porkkana-systeemi” ei toimi. Vastauksissa viitataan työmarkkinatuen saamisen rajoitukseen ja koulutuksen hakuvelvoitteeseen. Pitäisi löytää aidosti kannustavia keinoja ja

elementtejä nuorten tukemiseen työmarkkinoille sijoittumiseksi. ”Nuorilla pitäisi olla joustavasti, ja ilman sanktiopelkoja, mahdollisuus tutustua erilaisiin koulutuspolkuihin ja aloihin sekä töihin, ja tehdä luvallisesti hutejakin kokeiluissaan” eräässä vastauksessa todetaan.

Kyselyn kehittämisideoissa pohdittiin myös nuorten oman kokemuksen ja mielipiteiden tärkeyttä tukitoimien suunnittelussa; ”Olisiko ideaa kysyä nuorilta miten he toivovat heitä autettavan? Mistä he itse näkisivät hyötyvänsä parhaiten? ”. Lisäksi kyselyn vastauksissa viitattiin haluun auttaa nuoria, mikä rajallisen ja tiukan aikataulutuksen myötä on monesti haastavaa ja jopa käytännössä mahdotonta. Kun työtä tehdään nuorten parissa ja heidän hyvinvointinsa parantamiseksi, tulee nuorten asioista välittää aidosti ja tehdä työtä tehokkaasti. Asioiden vähättely tulee ensimmäisenä lopettaa, kyselyssä muistutettiin.

7.9 Tulosten arviointia

Sodankylän väkiluku vuonna 2012 oli 8 834 ja Oulun 190 847. Sodankylän kunnan työttömyys aste oli tuolloin 11 % ja Oulun kaupungin 12,3 %. (Kuntien avainluvut, hakupäivä 4.11.2013.) Työ- ja elinkeinoministeriön vuoden 2012 työttömyystietojen mukaan Oulun kaupungissa oli nuoria työttöminä työnhakijoina 1838. Sodankylän kunnassa heitä oli 36. (Työttömyystietoja ELY-keskuksittain ja kunnittain vuonna 2012, hakupäivä 4.11.2013.) Paikkakunnat eroavat kooltaan ja asukasluvultaan todella paljon, mutta tutkimuksemme tavoitteena olikin tarkastella paikkakuntien nuorille suunnattuja tukitoimia.

Tarjolla olevien tukitoimien osalta kyselyn tulokset olivat mielestämme positiivisia. Vaikka paikkakunnat eroavat toisistaan kooltaan ja asukasluvultaan suuresti, oli nuorille suunnattuja palveluita kummallakin paikkakunnalla suhteellisen hyvin saatavilla. Sodankylässä pystytään tarjoamaan kaikille työpajatoimintaa tarvitseville nuorille palveluja, toisin kuin Oulussa, vaikka työpajatoimintaa järjestetään siellä useissa eri pisteissä. Kummankin paikkakunnan vastauksissa kommentoitiin terveystalveluiden kehittämisen tarvetta, mutta ongelmat terveystalveluiden saatavuuksissa Oulussa ovat huomattavasti suuremmat. Vastausten perusteella lääkäriin ja hoitoon pääsyä joutuu Oulun

alueella odottamaan jopa kuukausia. Poikkeuksena ovat kuitenkin osa Oulun kaupunkiin vasta liittyneiden lähikuntien terveystalvet.

Kyselyn tulosten mukaan kunkin organisaation tukitoimet tuottavat hyvin tuloksia. Kuitenkin tukitoimien toimivuutta moitittiin kyselyssä olleiden muiden kysymysten vastauksissa. Meille siitä heräsi ajatus, että kokevatko organisaatiot tukitoimien toimivan todellisuutta paremmin? Mittaavatko he tukitoimien vaikuttavuutta mitenkään? Vähän samanlainen tunne herää, kun lukee päättäjien haastatteluja. Otsikoissa he kertovat nuorisotakuun toimivuudesta ja hyvistä tuloksista, mutta niistä ei ole kuitenkaan mitään konkreettisia tilastoja tai tuloksia. Kuten työministeri Ihalainen toteaa työ- ja elinkeinoministeriön tiedotteessa, nuorisotakuussa on positiivista näkymää ja että nuorisotakuun toimenpiteillä on vaikutusta nuorten työttömien määrän vähenemiseen. Kuitenkin saman tiedotteen mukaan nuorten työttömyys on suurempaa kuin vuosi sitten samaan aikaan. Toimiviksi toimenpiteiksi Ihalainen listaa Sanssi-kortin eli nuorten palkkatuen, oppivelvollisuuden pidentämisen ja oppisopimuskoulutuksen. (Ihalainen 2013, haku-päivä 7.11.2013.)

Kuten teoria osuudessa totesimme, ja jota kyselyn tulokset mielestämme tukivat, syrjäytymisen ja syrjäytyneen nuoren määrittelyminen on vaikeaa. Määritelmät ovat laajoja ja epämääräisiä, jopa osalle organisaatioista tuntemattomia, vaikka he toiminnallaan toteuttavat nuorisotakuuta. Nuorisotakuun toiminnan ajatus on nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ja syrjäytynyt nuori on määritelty todella tarkasti nuorisotakuun ohjeistukseen. Tämä herätti meitä pohtimaan sitä, että tietääkö kaikki nuorisotakuuta toteuttavat toimijat omien tukitoimiensa kohdejoukon eli henkilöt joille heidän organisaationsa palvelut tulisi suunnata? Löytävätkö he syrjäytyneet tai syrjäytymisen vaarassa olevat nuoret ja tietävätkö he keitä heidän tulisi edes etsiä? Saavatko he ohjattua heidät palvelujensa piiriin, kun määrittely syrjäytynyt nuori puuttuu kokonaan tai on epäselvä heidän organisaatiossa? Ymmärrämme, että määrittely ei voi olla todella tarkka ja tiukasti rajattu, mutta nuorisotakuun toteuttajilla tulisi olla yhtenäinen määritelmä ketkä kuuluvat nuorisotakuun tukien piiriin.

Syrjäytymisen vastaisessa työssä korostetaan eri viranomaisten välisen yhteistyön ja tiedonkulun tärkeyttä. Kuitenkin kaikissa kyselyn vastauksissa kaivattiin yhteistyön ja tiedonkulun lisäämistä, kehittämistä ja korostamista. Sen puuttumisen koettiin jopa vaikeuttavan tukitoimien ja palveluiden sujuvuutta. Onko eri toimijoiden välinen yhteistyö vanhoihin kaavoihin kangistunutta vai liian byrokraattista? Tulisiko henkilökuntaa kou-

luttaa ja perehdyttää toimimaan työssään toisin yhteistyön ja tiedonkulun parantamiseksi vai onko toimimattomuuden syy työn ohjeistuksissa, lakipykälissä ja säädöksissä? Mielestämme eri toimijoiden ja päättäjien tulisi pysähtyä pohtimaan salassapitovelvollisuutta ja sitä milloin sen noudattaminen on asiakkaan edunmukaista ja sitä milloin sen noudattaminen vaikeuttaa asiakkaan asioiden hoitamista. Emme ehdota salassapitosäännön rikkomista vaan kehittämistä. Olemme myös sitä mieltä, että organisaatioiden toimijoita tulisi rohkaista toimimaan enemmän yhteistyössä toistensa kanssa asiakkaan hyvinvoinnin parantamiseksi. Ei riitä, että hoidetaan pelkästään oma osuus palveluista ja tukitoimista, tulisi katsoa kokonaisuutta. Tähän riittää nuoren neuvonta ja ohjaus myös muiden tukitoimien piiriin ja heidän kanssaan tehty sujuva yhteistyö.

Eri viranomaisten väliseen yhteistyöhön ja tiedonkulkuun liittyy myös muita haasteita. Yhteistyön ja tiedonkulun tulisi toimia sujuvasti, jotta nuoret saataisiin oikeanlaisten palvelujen ja tukitoimien piiriin. Ei päihde- ja mielenterveysongelmainen nuori kykene välttämättä osallistumaan työpajatoimintaan vaan tarvitsee ensin pikaista apua päihde- tai mielenterveysongelmiinsa, josta kuntouduttuaan voi olla seuraavaksi työpajatoiminnan asiakas. Jos tieto nuoren todellisesta tilanteesta ei kulje toimijoilta toisille, ei nuori saa tarvitsemiaan palveluita eikä tuloksia tai kuntoutumista silloin tapahdu. Tällaisissa tilanteissa tuhlaataan myös mahdollisia resursseja kaksinkertaisesti. Kun nuoria ohjataan vääränlaisien palveluiden piiriin, hänen oma kuntoutumisensa ei tuota tulosta. Samalla väärään paikkaan ohjattu nuori vie paikan joltakin muulta apua tarvitsevalta, joka todella hyötyisi päästessä kyseisen tukitoimen piiriin.

Organisaatioiden toimintaa ohjaavien strategia-, toiminta- tai muiden suunnitelmien vähyys ja eroavaisuus samoissa organisaatioissa jäi ihmetyttämään meitä. Tämä tietenkin koskee etenkin etsivää nuorisotyötä ja työpajatoimintaa, koska TE-toimiston ja KE-LAn palveluista määritellään valtakunnallisesti. Kun nuorisotakuuta toteutetaan etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan avulla melkein koko Suomen alueella niin eikö toiminnalle voisi olla yhtenäistä toimintasuunnitelmaa ja ohjeistusta. Tämä takaisi, että toiminnalla on jokin yhtenäinen periaate nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Kyselyyn vastanneiden mielestä rahaa toimintaan löytyy, sitä jää jopa vuosittain joidenkin tukitoimien osalta käyttämättä. Rahaa ei toiminnan jäykkyyden, byrokraattisuuden ja monimutkaisuuksien vuoksi pystytty käyttämään tehokkaasti. Tähän vastauksissa ku-

vailtiin syyksi määrärahojen käyttämisen liiallisista rajausta ja ehtoja. Tässä on selvä kehittämisen kohde, jotta toiminnalla saadaan haluttuja tuloksia.

Tuloksista nousi yllättävä sanoma koskien nuorisotakuun tukitoimien markkinoimista. Kyselyn vastauksissa kerrottiin, että tukitoimien markkinoinnissa olisi puutteita ja parannettavaa. Etenkin työnantajia ja yrityksiä koskevassa markkinoinnissa Nuorisotakuu ja nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen on ollut todella paljon esillä mediassa viimeaikoina, niin mainosten ja kampanjoiden kuin uutistenkin osalta. Esillä olostaan huolimatta jos se ei silti saavuta kohdejoukkoaan, niin onko markkinointi sitten vääränlaista? Kyselyn tulosten mukaan esimerkiksi työnantajilla on palkkatuen hakemisesta vääränlainen kuva; he luulevat, että hakeminen on monimutkaista ja byrokraattista, mutta todellisuudessa hakemiseen tarvitaan vain yksi kaavake. Vähentääkö tämä palkkatuen hakemista ja näin nuoren työllistämistä?

Kyselyn vastaukset koskien kehittämisideoita olivat tosi hyviä ja maanläheisiä. Kehittämisideoista näkee, että vastaajat tekevät työtä nuorten parissa koska ideat kumpuavat ihan selvästi vastaajien omasta työstä ja kokemuksesta.

8 POHDINTAA

Aiheina syrjäytyminen ja siihen liittyvät tukitoimet ovat laajoja kokonaisuuksia. Päätimme itse tarkastella syrjäytymistä nuorisotakuuseen liittyvien määritelmien kautta, koska tutkimme opinnäytetyössämme nuorisotakuuseen liittyviä määritelmiä, tukia ja niiden toimivuutta. Nuorten yhteiskuntatakuu- työryhmän määritelmä syrjäytyneistä nuorista liittyy tutkinnon, koulutus- tai työpaikan puuttumiseen. Määritelmässä syrjäytyneiksi nuoriksi luetellaan myös ne nuoret, jotka eivät ole mukana aktiivisessa toiminnassa tai tarvitsevat muuta tukea. Määritelmä on erittäin laaja ja haastava. Tämä asettaa kohderyhmän löytymiselle, nuorten saavuttamiselle ja nuorisotakuun toteuttamiselle suuria haasteita. Uskomme kumpikin, että syrjäytyminen on paljon muutakin kuin nuorisotakuuseen kirjattu määritelmä osoittaa. Todella syrjäytyneet ovat niitä, jotka ovat palvelujen saavuttamattomissa.

Aihe on todella ajankohtainen ja esillä vahvasti mediassa. Nuorten syrjäytyminen herättää yleisesti voimakkaita tunteita ja aiheesta kirjoitetaan paljon ja rohkeastikin. Teoriaan tutustumisen ja aiheeseen perehtymisen myötä ryhdyimme pohtimaan sitä, miksi nuorisotakuusta ja syrjäytymisestä puhutaan niin paljon. Syrjäytymistä on ollut yhteiskunnassa aina, ainakin kun pohtii syrjäytymisen ja syrjäytyneen määritelmää. Nykyään syrjäytyneet ovat useimmiten nuoria, aikaisemmin näin mielestämme ei ollut. Se, että syrjäytyneiden joukko on nykyään nuoret, on hälyttävää, koska nuorten hyvinvointi on tärkeää. Nuoret ovat kuitenkin tulevaisuutemme toimijoita. On tärkeää, että nuorten syrjäytymisestä puhutaan, mutta puhumisen lisäksi pitäisi myös toimia. Nuorten ihmisten syrjäytyminen on noussut suureksi ongelmaksi yhteiskunnassamme. Mietimme opinnäytetyötämme tehdessä, että pohdimmeko me oikeita asioita nuorten syrjäytymisessä, annammeko tukea oikeaan aikaan ja ajoissa sekä toteutammeko syrjäytymisen vastaista työtä oikeissa paikoissa?

Toimiva perhe tarjoaa lapsille ja nuorille yhdessä lähiverkostojen kanssa suojaverkon, joka mahdollistaa lapsen tai nuoren kokea osallisuutta, turvallisuutta ja sosiaalista tukea sekä kartuttaa sosiokulttuurista pääomaa. Sosiaalisten verkostojen ja niiltä saatavan tuen puutteesta aiheutuva huono-osaisuus on yksi kasautuvalle huono-osaisuudelle alttiista syrjäytymisen ulottuvuuksista. Ilman lähiyhteisöjen tukea jäävät lapset ja nuoret ovat kaikkein riippuvaisimpia yhteiskunnan palvelujärjestelmän tarjoamista tuista. Puuttuva tai riittämätön tuki, ongelmien pitkittyminen ja kasautuminen johtavat yhä totaalise-

paan yhteiskunnan eri organisaatioiden tuen tarpeeseen. Samalla yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan tilanteeseensa vähenevät kaiken aikaa. (Lämsä 2009, 202–209.) Puhumme koulun, päiväkodin, hoitohenkilökunnan ja yleensäkin lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ihmisten velvollisuuksista ja toimista nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kyllä heillä on toimijoina suuri vastuu toimijakin näin, mutta mielestämme enemmän tarkkailijoina, ohjaajina ja avun antajina. Vastuu ja työ nuorten hyvinvoinnin takaamiseksi tehdään lapsen ja nuoren kotona. Siksi haluaisimme korostaa opinnäytetyön tekemisen myötä kodin ja perheen hyvinvoinnin tärkeyttä.

Se, että syrjäytyminen voi periytyä sukupolvelta toiselle, on haaste syrjäytymisen vastaiselle työlle. Jokaisella lapsella pitäisi olla yhtenevät mahdollisuudet hyvään tulevaisuuteen. Perheissä oleviin ongelmiin pitäisi pystyä puuttumaan ajoissa, jotta ongelmat eivät vaikuttaisi perheen lasten tulevaisuuteen ratkaisevasti. Tiedetään, että nuorten syrjäytymistä voidaan ennaltaehkäistä tiettyjen kehitysvaiheiden aikana annetulla tuella. Nuorten tukemisen lisääminen siihen ikäkauteen jolloin he sitä eniten tarvitsevat, ehkäisevät ongelmien kasaantumista ja niiden syvenemistä. Tarvitseeko nuori tukea koulutukseen, työllistymiseen, arkeensa vai perhe-elämäänsä, ei ole merkitystä, vain ajoissa saatu oikeanlainen tuki merkitsee, ehkäisee ja auttaa. Ja viranomaisille vinkiksi, se säästää yhteiskunnan rahoja ja tulevaa työvoimaa.

Apua ja tukea on annettava silloin kun ihminen sitä tarvitsee. Kuten yhteiskunnassa yleisesti puhutaan, ennaltaehkäisevä ja ajoissa annettu tuki auttaa ja tuottaa hyviä tuloksia. Nuorten yhteiskuntatakuun tuen piiriin kuuluvat 15 – 29 vuotta täyttäneet nuoret. Apua tarvitsevia on tuossa ikäryhmässä paljon, mutta opinnäytetyön tekemisen myötä opimme ymmärtämään, että näillä nuorilla ongelmat ovat jo kasaantuneet tuohon mennessä. Yksi syy miksi nuorisotakuun tukitoimet eivät meidän mielestä tuota tulosta, on se, että nuoret tarvitsevat tuolloin jo moniammatillisia tukitoimia eli apua useamman toimijan piiristä. Kyselyn myötä esille tulleet toimijoiden yhteistyön sujumattomuus, terveystalveluiden saavuttamattomuus ja nuorten moniongelmaisuus osoittavat, että nuoret tarvitsevat moninaista tukea selvitäkseen. Toimijoilta saamamme palaute osoitti, että monien ongelmien hoitaminen ei toimi, koska kukin toimija antaa ja keskittyy vain oman tukitoimensa tuottamiseen.

Kun tarkastelimme ja tutkimme syrjäytyneiden nuorten määrää opinnäytetyötämme varten, haasteeksi nousivat erilaiset, toisistaan poikkeavat tiedot syrjäytyneiden määris-

tä. Herääkin ajatus tietääkö kukaan syrjäytyneiden nuorten tämän hetkistä todellista määrää? Yhdeksi syrjäytymisen aiheuttajaksi on mainittu työttömyys. Tietääkö kukaan oikeasti kuinka paljon meillä on tällä hetkellä työttömiä nuoria? Tilastoja työttömien määrästä on monenlaisia, ja niissä esiintyvät määritelmät ja määrät poikkeavat toisistaan aina jollakin tavalla. Mitä tietoja voidaan pitää oikeina ja mitä tilastoja kukin toimija käyttää työssään tukitoimiensa tuloksia tarkastellessaan? Tiedämme, että monella toimijalla on omat tilastonsa ja tapansa määritellä tilastojensa kohdejoukot, mutta pitäisikö syrjäytyneiden lukumäärää ruveta tutkimaan ja tilastoimaan omalla tavallaan, jotta tukitoimien toimivuutta ja tukien kohdejoukon suuruutta voitaisiin tarkastella luotettavasti ja vain syrjäytymisen kannalta?

Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävänä on ehkäistä nuorten syrjäytymistä työn tai koulutuksen avulla. Toimenpiteitä ja palveluita on monia, mutta miksi tuloksia ei synny? Miksi palaute tukitoimista on negatiivista? Miksi nuoret jättäytyvät tukitoimien ja työttömyyspalveluiden ulkopuolelle taloudellisista pakotteista huolimatta? Liittykö palveluiden ulkopuolelle jääminen tukitoimien sisältöön vai niihin hakeutumiseen? Onko asiointi tarpeeksi helppoa ja tukevaa, jotta nuori hakisi aktiivisesti tukien piiriin? Eri tukitoimet kuten palkkatuet, työharjoittelut ja työkokeilut koetaan aluksi mahdollisuudeksi. Kun tukitoimet eivät johda työllistymiseen vaan työharjoitteluun yksi toisensa jälkeen, nuoret turhautuvat ja jättäytyvät tukitoimien ulkopuolelle. Tämän myötä elämänongelmat lisääntyvät. Onko tukitoimista tullut työnantajien mahdollisuus ilmaistyövoiman käyttöön? Tukien kohderyhmä työttömät nuoret eivät olekaan se ryhmä joka hyötyy tukien olemassa olostaan eniten.

Kyselyä suunniteltaessa ja sitä eri organisaatioille esiteltäessä saimme paljon suullista tietoa koskien kyselyssä esittämiämme kysymyksiä, organisaation toimintaan liittyviä haasteita ja nuorisotakuuta. On harmi, että emme saaneet enempää kirjallisia vastauksia kyselyymme. Haluamme kuitenkin nostaa näiden keskustelujen aiheita työhömmme. Koemme, että ne ovat todella ajankohtaisia ja tärkeitä kehittämisen kohteita. Saamamme suullinen palaute liittyy TE-toimiston palveluihin. Työ nuorten auttamiseksi koettiin haasteelliseksi, koska työhön ei ole tarpeeksi aikaa. Haasteelliseksi koettiin myös se, että asiakkaisiin ei ole enää aina henkilökohtaista kontaktia, jonka avulla asiakasta ja hänen tarpeitaan voisi arvioida tarkemmin ja laajemmin. TE-toimistossa asiointi onkin muuttunut radikaalisti viimeaikoina; konkreettinen henkilökohtainen palvelu puuttuu tai on huomattavasti vähentynyt, asiointiin siirryttyä pääasiassa nettipalveluihin. Tämä nos-

taa varmasti kynnystä asioida TE-toimistossa niin nuorten kuin työnantajienkin osalta. Etenkin nuorilla, joilla on elämässään hankaluuksia, monimutkaiset ja itsenäisesti tehtävät hakemukset ja asioiden hoitamisesta ovat hankalia ja jäävät monesti sitten tekemättä.

Ammatinvalintaan ja koulutuksen suunnittelemiseen liittyvät tukitoimet ovat varmasti nuorta tukevia toimenpiteitä ja auttavat heitä tulevaisuuden suunnittelemisessa ja tavoitteiden laatimisessa. On hyvä, että nuoren on haettava opiskelupaikkaa tukien menettämisen uhalla. Tämä velvoittaa nuorta olemaan itse aktiivinen oman tilanteensa kehittämisessä ja koulutuksen sekä tekemisen hankkimisessa. Mutta onko tällä velvoitteella myös varjopuoli? Saattaako tämä olla myös lannistava toimenpide? Jos kiinnostavaa opiskelupaikkaa ei ole tarjolla ja nuori joutuu hakeutumaan vähemmän kiinnostavan opiskelun pariin onko siitä enemmän haittaa kuin hyötyä. Aiheuttaako tämä sen, että opiskelut eivät kiinnosta eikä opiskeluihin liity tarpeeksi motivaatiota? Tämä voi hankaloittaa koulunkäyntiä, vaikuttaa nuoren arvosanoihin ja näin myös koko hänen elämäänsä; itsetuntoon, aktiivisuuteen, arjen mielekkyyteen, jaksamiseen, koulutukseen panostamiseen ja myöhemmin työn hankkimiseen.

Osallisuus ehkäisee syrjäytymistä. Onko se velvollisuus, oikeus vai mahdollisuus osallistua yhteiskunnan toimintaan? Pitäisikö ihmisten olla itse aktiivisia ja osallistua vai pitääkö heitä auttaa osallistumaan? Aikaisemmin naapureista, lapsista, nuorista ja kyläläisistä pidettiin yhdessä huolta ja asioita tehtiin yhdessä, jolloin kaikille riitti tekemistä ja seuraa. On todettu että yhteisöllisyys, tukiverkko, sosiaalisuus ja osallisuus ehkäisevät syrjäytymistä, mutta mistä nuori saa tuen tämän päivän yksilökeskeisessä maailmassa? Olemmeko unohtaneet yhteisöllisyyden ja jokainen tavoittelee vain omaa parastaan? Ne, jotka eivät pysy mukana toiminnassa, saavat jäädäkin kelkasta. Näin heikommat yksilöt jäävät huomiotta ja heistä tulee reunalla eläjiä! Osallisuus on jollekin automaatio, jonkun on tehtävä osallisuuden eteen töitä tosissaan. Osallisuuteen voidaan oppia, jos sitä opetetaan ja siihen on mahdollisuus kasvaa. Taas huomaamme, että lapsen ja nuoren ympäristöllä ja perheellä on suuri vaikutus siihen millaisia aikuisia ja yhteiskunnan jäseniä meistä kasvaa.

Tieto tukitoimien toimivuudesta on hämmentävää. Päätäjiltä saadut tiedot kertovat tukitoimien vaikuttavuudesta ja syrjäytyneiden nuorten määrän vähenemisestä, mutta tiedotusvälineiden välityksellä saatu tieto poikkeaa tilastotiedoista. Myös tukitoimien parissa työskentelevät toimijat kertoivat kyselyssä työn toteuttamisen haasteista ja on-

gelmistä. Nuorten syrjäytyminen on kasvava ongelma yhteiskunnassamme ja sen korjaamiseksi pitää tehdä jotain ja pian. Mielestämme olisi aika pysähtyä laatimaan toimivampi tapa löytää syrjäytyneet ja ennen kaikkea syrjäytymisen vaarassa olevat nuoret. Lapset ja nuoret viettivät suuren osan ajastaan koulussa, jossa etsivälle työlle olisi hyvät mahdollisuudet, jos vain siihen olisi tarpeeksi resursseja. Syrjäytymistä korjaava työ on todella kallista, Sosiaali- ja terveysministeri Paula Risikon mukaan yhden nuoren syrjäytyminen maksaa yhteiskunnalle noin miljoona euroa (Ranta 2012). Eikö siksikin olisi tärkeää puuttua lasten ja nuorten ongelmiin ajoissa. Tämän jälkeen suunnataan heille toimivia tukitoimia yksilöllisen suunnitelman mukaisesti tarvittavien palveluiden piiristä. Toteutetaan työtä yhdessä eri toimijoiden kesken ja eri tukitoimia yhdistämällä. Ja seurataan heidän edistymistään syrjäytymisestä osaksi toimivaa yhteiskuntaa.

LÄHTEET

- Arhinmäki: ”Etsivä nuorisotyö tuo tuloksia” Hakupäivä 4.11.2013
 <<http://www.kansanuutiset.fi/uutiset/kotimaa/2999401/arhinmaki-%E2%80%9Detsiva-nuorisotyo-tuo-tuloksia%E2%80%9D>>
- Forssén, Katja & Laine, Kaarina & Tähtinen, Juhani (2002) Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 81–104.
- Etsivä nuorisotyö. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 9.9.2013.
 <http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/etsiva_nuorisotyo/>
- Etsivä nuorisotyö. Oulun kaupunki. Hakupäivä 9.9.2013.
 <<http://www.ouka.fi/oulu/nuoret/etsiva-nuorisotyo>>
- Hallitusohjelma 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Valtionneuvoston kanslia. Hakupäivä 4.9.2013.
 <<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>>
- Hallitus tiedotti nuorisotakuusta 2013. Nuorisotakuun tiedotustilaisuus 21.5.2013. Hakupäivä 4.11.2013.
 <http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/info/ajankohtaista/ajankohtaista_arkisto/hallitus_tiedotti_nuorisotakuusta.110446.news>
- Helne, Tuula & Karisto, Kari 1993. Syrjäytymisen ongelma. Teoksessa Riihinen Olavi (toim.) Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen. WSOY, Juva, 517–531.
- Helne, Tuula (2002) Syrjäytymisen yhteiskunta. Helsinki:Stakes, tutkimuksia 123.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hyväri, Susanna & Laine, Terhi & Vuokila-Oikkonen, Päivi. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Riika 2010.
- Häggman Erik 2012. Raportti etsivästä nuorisotyöstä. Varsinais-Suomen ELY-keskus. Hakupäivä 23.9.2013.
 <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/etsiva_nuorisotyo/liitteet/ENT_raportti_2012.pdf>
- Ihalainen, Lauri 2013. Nuorisotakuussa positiivista näkymää. Työ- ja elinkeinoministeriön tiedotteet. Hakupäivä 7.11.2013.
 <http://www.tem.fi/tyo/tiedotteet_ty/ihalainen_nuorisotakuussa_positiivista_nakymaa.112225.news>
- Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja rajat. Tampere: Vastapaino
- Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku (2001) Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20, 125–151.
- Kaartinen-Koutaniemi, Jaakko (toim.) 2012. Etsivässä työssä. LK-kirjat, Helsinki.
- Koulutus ja opiskelu. Oulun kaupunki. Hakupäivä 3.11.2013.
 <<http://www.ouka.fi/oulu/koulutus-ja-opiskelu/etusivu>>
- Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2015. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 2.11.2013.
 <<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/Kehittamissuunnitelma.htm>>
- Koulutuspolitiikka. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 2.11.2013.
 <<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/>>
- Kuntien avainluvut. Tilastokeskus. Hakupäivä 4.11.2013.
 <<http://www.stat.fi/tup/kunnat/index.html>>

- Kuntien nuorisotyö. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 7.9.2013
http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/kuntien_nuorisotyoe/?lang=fi
- Kuonanoja, Hanna 2012. Palvelukseen halutaan: Palkaton harjoittelija. Sanomalehti Kaleva 6.5.2012. Sunnuntai-liite 6-7.
- Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003–2005 2003. Sosiaali- ja terveysministeriö. Hakupäivä 11.9.2013.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3784.pdf
- Lasten, nuorten sekä perheiden palvelut Sodankylässä 2010. (liite nro 9a) Hakupäivä 11.9.2013.
http://www.sodankyla.fi/media/tiedostot/lasten_ja_nuorten_perheiden_pa.pdf
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Hakupäivä 6.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Linnakangas Ritva & Suikkanen Asko 2004. Varhainen puuttuminen. Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki. Hakupäivä 4.11.2013.
<http://pre20090115.stm.fi/hu1083758936712/passthru.pdf>
- Lämsä, Anna-Liisa (2009) Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Väitöskirja. Oulun yliopisto, Oulu. Hakupäivä 3.9.2013.
<http://herkules oulu.fi/isbn9789514290213/isbn9789514290213.pdf>
- Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? 2013. Poliittikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus. Valtionneuvoston kanslian raporttisarja 2/2013. Hakupäivä 20.9.2013. <http://vnk.fi/julkaisut/listaus/julkaisu/fi.jsp?oid=378801>
- Myrskylä, Pekka 2012. Hukassa- Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Elinkeinoelämän valtuuskunta analyysi no 19. Hakupäivä 4.9.2013.
<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.>
- Nuoret ja ehkäisevä työ 2012. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. Hakupäivä 3.9.2013.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/nuoret/>
- Nuorille nyt – kamppanja. Yle. Hakupäivä 31.10.2013.
<http://nuorillenynt.yle.fi/>
- Nuorisolaki 27.1.2006/72. Hakupäivä 6.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>
- Nuorisotakuu. Hakupäivä 10.10.2013.
http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/info/kampanja/kampanjaan_liittyvaa
- Nuorisotakuun toteutus 2013. Kirje nuorisotakuun alueellisille ja paikallisille toimijoille. Hakupäivä 17.9.2013.
http://www.nuorisotakuu.fi/files/36290/Nuorisotakuun_tavoitteet_ja_sisalto_-_Kirje_nuorisotakuun_alueellisille_ja_paikallisille_toimijoille.pdf
- Nuorten aikuisten osaamisohjelma. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 17.9.2013.
<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/Hankkeet/osaamisohjelma/index.html>
- Nuorten palvelut 2013. Työnhakijan palvelut. TE-palvelut. Hakupäivä 6.9.2013.
http://www.mol.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/03_nuoret/index.jsp
- Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007. Toiminnantarkastuskertomus 146/2007. Valtiontalouden tarkastusvirasto. Hakupäivä 3.11.2013.
http://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytyminen_ehkaisy_NETTI.pdf

- Nuorten työpajatoiminta nuorisotakuun toteuttajana monialaisessa toimintaympäristössä 2013. Valtakunnallinen Työpajayhdistys. Hakupäivä 1.11.2013.
<<http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/58604/Tuija+H%C3%A4m%C3%A4l%C3%A4inen/8dd3e1e8-fd7e-4e4a-bcc7-11dff938073b>>
- Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012. Työ- ja elinkeinoministeriön työllisyys ja yrittäjyysosaston raportti 8/2012. Hakupäivä 21.8.2013.
<http://www.tem.fi/files/32290/TEMap_8_2012.pdf>
- Oivo Tuija 2012. Nuorisotakuu 2013. Työ- ja elinkeinoministeriö. Hakupäivä 3.11.2013. <http://www.tem.fi/files/34903/TEM_Tuija_Oivo.pdf>
- Ollila, Anne K. 2008. Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 85. Juvenes Print, Tampere.
- Osallisuus syrjäytymisen vastaparina 2013. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Hakupäivä 11.9.2013.
<http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/organisaatio/rakenne/yksikot/osallisuuden_edistaminen/osallisuus_syrjaytymisen_vastaparina>
- Oulun nuorten työpajat. Oulun kaupunki. Hakupäivä 19.9.2013.
<<http://www.ouka.fi/oulu/nuoret/nuorten-tyopajat1>>
- Paananen, Reija & Ristikari, Tiina & Merikukka, Marko & Rämö, Antti & Gissler, Mika 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 - tutkimusaineiston valossa. Raportti 52/2012. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Hakupäivä 3.11.2013. <<http://www.julkari.fi/handle/10024/102984>>
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011. Valtionneuvoston kanslia. Hakupäivä 2.11.2013.
<<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>>
- Ranta, Niko 2012. Risikko: Nuorten syrjäytymisestä miljoonalasku yhteiskunnalle. mtv3, kotimaa 1.2.2012. Päivitetty 4.2.2012. Hakupäivä 20.11.2013.
<<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/risikko--nuorten-syrjaytymisesta-miljoonalasku-yhteiskunnalle/1878562>>
- Raunio, Kyösti 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.
- Räisänen Heikki 2012. Mitä laaja työpolitiikka oikein merkitsee?. Työpoliittinen aikakauskirja 1/2012. Hakupäivä 2.11.2013.
<<http://www.tem.fi/files/32266/paakirjoitus.pdf>>
- Simpura, Jussi & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Heikkilä, Matti 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008. Stakes, Helsinki
- Seita-säätiö. Hakupäivä 7.10.2013.
<<http://www.seitasaatio.fi/>>
- Sodankylän etsivä nuorisotyö 2013. Hakupäivä 7.10.2013.
<http://netca.fi/?page_id=784>
- Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012. Hakupäivä 12.9.2013.
<http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf>
- Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012–2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Hakupäivä 3.11.2013.
<http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf>
- Suomen tasavallan Presidentti 2012. Hakupäivä 9.10.2013.
<<http://www.tpk.fi/public/default.aspx?nodeid=46542&contentlan=1>>

- Suomi sanakirja. Sivistyssanakirja. Hakupäivä 3.9.2013.
<http://www.suomisanakirja.fi/syrj%C3%A4ytyminen>>
- Suutari, Minna (2002) Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Väitöskirja Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 26.
- Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen 2012. Sosiaali- ja terveysministeriö. Hakupäivä 10.9.2013.
http://www.stm.fi/hyvinvointi/osallisuuden_edistaminen/syrjaytymisen_ja_koyhyiden_ehkaisu>
- Syrjäytymisen ehkäisy 2012. Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkihallinnollinen toimenpideohjelma Sosiaali- ja terveysministeriö. Hakupäivä 4.9.2013.
http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/syrjaytymisen_ehkaisu>
- Syyskuun työttömyys aste 7,6 % 2013. Työvoimatutkimus. Tilastokeskus. Hakupäivä 3.11.2013.
http://www.stat.fi/til/tyti/2013/09/tyti_2013_09_2013-10-22_tie_001_fi.html>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina Hakupäivä 11.9.2013.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/organisaatio/rakenne/yksikot/osallisuuden_edistaminen/osallisuus_syrjaytymisen_vastaparina>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi 5, uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Turvallisempi Oulu 2013. Oulun turvallisuussuunnitelma 2009–2012. Hakupäivä 16.9.2013.
http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=ca12b5b6-6cdb-490f-925a-709b0136a417&groupId=50312>
- Työttömyystietoja ELY-keskuksittain ja kunnittain keskimäärin vuonna 2012. Työ- ja elinkeinoministeriö/ tiedonhallinta. Hakupäivä 4.11.2013.
<http://www.tem.fi/files/35524/elykun2012.pdf>>
- Vainiemi, Kirsi 2012. Nuorten ammatillinen kuntoutus. Kela Terveysosasto. Hakupäivä 2.11.2013.
<http://www.duodecim.fi/kotisivut/docs/f1977046695/79vainiemi.pdf>>
- Vertanen, Ilkka 2008. Yrittäjyyskasvatus syrjäytymisen ehkäisemisessä. Teoksessa Heleena Lehtonen (toim.). Sytykkeitä syrjäytymisen ehkäisemisessä. Tampereen yliopisto. Opettajainkoulutuslaitos. Hämeenlinna, 9 - 47.

LIITTEET

Liite 1	Kyselylomake
Liite 2	Yhteenvedo vastauksista

Liite 1(1)

Hei!

14.10.2013

Olemme kaksi Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa. Teemme opinnäytetyötämme syrjäytyneistä nuorista ja tukitoimista syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Olemme tehneet teille kysymyksiä koskien nuorten syrjäytymistä. Toivoisimme, että vastaisitte kyselyymme mahdollisimman monipuolisesti. Vastauksistanne saisimme totuudenmukaista ja uutta tietoa opinnäytetyöhömmme Teidän kokemuksistanne siitä, miten voitte vaikuttaa nuorten syrjäytymisen. Teettehän työtänne ajankohtaisen ja tärkeän asian ympärillä!

Kyselyn vastaukset käsitellään nimettömänä ja luottamuksella, vaikka vastaaminen tapahtuukin sähköpostin välityksellä. Mikäli haluat vastata kyselyyn kirjeitse, tulosta kysely ja postita se alla olevaan osoitteeseen!

Toivomme, että vastaat kyselyyn viimeistään 30.10.2013 mennessä.

Jos haluatte, niin Teillä on mahdollisuus saada palautetta kyselyn tuloksista. Lähettäkää meille pyyntö palautteesta sähköpostilla!

Suuret kiitokset avustanne!

Liite 1(2)

1. Työnantajasi/organisaatio jossa työskentelet?

2. Mitä syrjäytynyt nuori tarkoittaa organisaatiossasi (määritelmä)?

[illegible]

3. Onko organisaatiollasi strategia-, toiminta- tai muuta suunnitelmaa, mihin on kirjattu erityisesti nuorten syrjäytymistä ehkäisevät toimet/ auttavat toimet? Mil-
lainen?

4. Työssä käyttämäsi tukitoimet nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi?

[illegible]

Liite 1(3)

5. Millä tavalla nuorisotakuu mielestäsi toimii?

6. Millaisia vaikeuksia/haasteita/ ongelmia tukitoimien toteuttamiseen liittyy nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä?

7. Mitkä tukitoimista tuottavat onnistumisia ja tuloksia?

8. Omia ideoitasi tukitoimien kehittämiseen?

Kiitokset vastaamisestasi!

Liite 2(1)

Viranomainen	Tukitoimet	Haasteet	Kehittämisideat
TE-toimisto	<ul style="list-style-type: none"> Työnvälitys, työnhakuvalmennus, urasuunnittelu, koulutusneuvonta, ammatinvalinnanohjaus, uravalmennus, työkokeilu, työvoimakoulutus, Sanssi-kortti, kuntouttava työtoiminta, yrittäjäyyspalvelut Erilaiset valmennukset, etsivä nuorisotyö 	<ul style="list-style-type: none"> Yrittäjien keskuudessa käsitys palkkatuen hakemisen vaikeudesta Työkokeilussa ns. miesten alojen paikkojen löytäminen Tukitoimiin suunnattujen määrärahojen liika rajaus; käyttö jäykkää ja byrokraattista Tukien ja määrärahojen markkinoinnissa parantamisen varaa Virkailijoilla ei ole aikaa hyvään ja aktiiviseen palveluun. 	<ul style="list-style-type: none"> Kannustavien keinojen lisääminen, ei pelkästään sanktioiden avulla Antaa nuorille mahdollisuus tutustua eri koulutuspolkuihin, aloihin ja töihin Tukitoimien hyödyntäminen yrityksiin ja työnantajiin päin pitäisi joustavoittaa ja yksinkertaistaa Kysyä nuorilta miten he toivoisivat heitä autettavan Enemmän aikaa tehdä aktiivista ohjausta
KELA	<ul style="list-style-type: none"> Ammatillinen kuntoutus, kuntoutuspsykoterapia ja vammaistuki, nuorten harkinnanvaraiset kuntoutuskurssit ja hankkeet 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorten ongelmien kasaantuminen Eri toimijoiden yhteistyön sujuminen Estääkö tietosuoja riittävän tiedonkulun? Tarvittavien palveluiden ja tukien pikainen saaminen haastavaa Tukitoimet eivät saavuta kaikkia avun tarvitsijoita 	<ul style="list-style-type: none"> Ennaltaehkäiseminen Huomio kouluun ja kouluterveydenhuoltoon Riittävästi tukea ajoissa, ei sitten kun ongelmat ovat kasaantuneet Matalankynnyksen ohjauspaikkoja nuorille, ilman pitkiä jonotusaikoja Enemmän nuorille osallistumista asioihin ja säännöllisyyttä
Etsivä nuorisotyö	<ul style="list-style-type: none"> Työpajat, te-keskus, mielenterveystoimisto, sosiaali- ja nuorisotoimi, 	<ul style="list-style-type: none"> Terveys-, päihde- ja mielenterveyspalveluihin vaikea päästä Tarvittavan tuen saanti ajoissa 	<ul style="list-style-type: none"> Terveys-, päihde- ja mielenterveyspalveluiden kehittäminen nuorten osalta
Nuorten työpaja	<ul style="list-style-type: none"> yksilövalmennus ja verkostoyhteistyö ohjattu työ, työvalmennus, työelämävalmennus, ryhmävalmennus, koulutukset ja kurssit, opintokäynnit ja tutustumiset, palveluohjaus 	<ul style="list-style-type: none"> Terveys-, päihde- ja mielenterveyspalveluihin vaikea päästä Nuorten putoaminen työpajatoiminnan tuen piiristä, kun ongelmia toimintaan osallistumisessa esim. aamuhämmäiset Nuorilla useita ongelmia, jonka vuoksi eivät kykene osallistumaan työpajatoimintaan Riittämätön yhteistyö eri viranomaisten kesken; palvelut jäävät pirstaleisiksi ja olemassa olevia resursseja ei käytetä riittävästi 	<ul style="list-style-type: none"> Tukitoimet nuorista ja heidän tarpeistaan lähtevää, ei organisaatio lähtöistä. Kuntien ohjaus- ja palveluverkostoon ihmisiä, jotka ottavat vastuun nuorten palveluista ja niiden toiminnasta Kuntien tukemaa oppisopimusta nuorille Nuorten työllistämiseen lisää rahaa

Liite 2 (2)

Viranomainen	Toimintasuunnitelma	Syrjäytynyt määritelmä	Mielipide Nuorisotakuusta
TE-toimisto	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisotakuu on kirjattu TE-toimiston toiminta- ja palvelustrategiaan 	<ul style="list-style-type: none"> Ei määritelmää syrjäytyneestä nuoresta Nuorella tarkoitetaan alle 30-vuotiasta ”henkilö, joka ei ole kiinnittynyt yhteiskuntaan, työ- tai koulutusmarkkinoille ja jolla ei ole asiakkuutta minkään viranomaisen kanssa” 	<ul style="list-style-type: none"> Ei oikein toimi yhteiskunnassa vallitsevan taloustilanteen vuoksi; töitä ei ole tarjolla Nuorisotakuun toteuttamiseen kohdistettuja määrärahoja ei voi käyttää joustavasti eikä tavoitteellisesti, siksi Nuorisotakuu ei toimi tavoitteiden mukaisesti
KELA	<ul style="list-style-type: none"> Ei ole 	<ul style="list-style-type: none"> Ei koulupaikkaa, työtön, psyykkisiä oireita tai ongelmia, sosiaalinen ympäristö kapea, ei osallistu mihinkään tavanomaisiin toimintoihin Mahdollisesti huostaan otettu perhekodissa tai nuorisokodissa asuva nuori 	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisotakuu vieras käsite
Etsivä nuorisotyö	<ul style="list-style-type: none"> Nuorisolaki, luku 3, pykälä7 	<ul style="list-style-type: none"> Nuori, jolla ei ole työ- tai koulupaikkaa, ei ole minkään tuen piirissä tai on vaarassa jäädä niiden ulkopuolelle Tuen tarpeessa oleva nuori, jonka kasvua ja itsenäistymistä, sekä pääsyä koulutukseen ja työmarkkinoille edistetään 	<ul style="list-style-type: none"> Ei varsinaisesti näy työssä
Nuorten työpaja	<ul style="list-style-type: none"> Laatukäsikirja Vuosittainen toiminta- ja taloussuunnitelma Sosiaalisen työllistymisen palvelukartta 	<ul style="list-style-type: none"> Nuori, joka ei ole minkään tuen piirissä Syrjäytymisen vaarassa oleva nuori taas on nuori, jolla on esim. mielenterveys- ja päihde-ongelmia, uusavuttomuutta, taloudellisia ongelmia tai sosiaalisten tilanteiden pelkoa Nuori, alle 29-vuotias, joka tarvitsee tukea ja ohjausta kouluttautumiseen tai työllistykseen 	<ul style="list-style-type: none"> Ei toimi; Kaikkia tukea tarvitsevia nuoria ei tavoiteta Ei toimi; Vaikka opiskelu ja työpajapaikkoja on lisätty, silti kaikki halukkaat eivät pääse toimintaan mukaan Toimii; toiminnalla selkeät ja kunnianhimoiset tavoitteet Ei toimi; kokonaisuus ei toimi sujuvasti Ei toimi; kaikilla viranomaistahoilla ei ole riittävästi resursseja lainsäädännön ja takuun edellyttämään toimintaan ja yhteistyö kangertelee